

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det var bättre förr-
En kvalitativ studie om pedagogers tankar om
koncentrationssvårigheter

Linda Hallberg & Richard Karlstedt

LAU370/PDGX61

Handledare: Eva Gannerud

Examinator: Anita Franke

Rapportnummer: HT08 - 2611-019

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Det var bättre förr- En kvalitativ studie om pedagogers tankar om koncentrationssvårigheter

Författare: Linda Hallberg & Richard Karlstedt

Termin och år: HT 2008

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen/ Institutionen för pedagogik och didaktik

Handledare: Eva Gannerud

Examinator: Anita Franke

Rapportnummer: HT08-2611-019

Nyckelord: Koncentrationssvårigheter, ADHD, Systemteori, Stress, Skola

Syftet med studien har varit att ge en bild av pedagogers tankar kring sambandet mellan koncentrationssvårigheter och lärandemiljön. Följande frågeställningar har använts;

- Vilken syn har pedagogerna på koncentrationssvårigheter hos eleverna?
- Hur beskriver de att de arbetar för att möjliggöra en god lärande miljö för elever med koncentrationssvårigheter?
- Vad tycker de är viktigt att tänka på då man bemöter barn med koncentrationssvårigheter?

Vi tittade även på om det fanns någon skillnad mellan uppfattningarna hos pedagogerna i de olika åldersgrupperna. Vi utgick från en systemteoretisk modell och använde en kvalitativ metod som intervju och två observationer. Sju pedagoger i gymnasieskolan och grundskolan intervjuades och två observationer som skedde i en gymnasieklass och F-1 för att få en helhetskänsla och kunna se skillnader i de olika stadierna. Under analysen så användes Bronfenbrenners humanekologiska modell som analysverktyg.

De viktigaste resultaten som vi uppfattar är att pedagogerna upplever koncentrationssvårigheter först när elever blir störande och att de upplever en stor ökning av koncentrationssvårigheter som de ger ett mer stressat samhälle skulden för. En skillnad i uppfattning om fanns mellan gymnasielärarna och grundskolelärarna, då grundskolelärarna upplevde pojkars koncentrationssvårigheter som svårare än

GÖTEBORGS UNIVERSITET

flickors, medan gymnasielärarna ansåg att problematiken bara yttrade sig annorlunda. Studien är mycket relevant för läraryrket då den betonar hur viktigt pedagogien är för en elevs utveckling.

Innehållsförteckning

1 - INLEDNING.....	5
1.1 - BAKGRUND.....	5
1.1.1 - Syfte och frågeställningar	6
1.2 - BEGREPPSFÖRKLARING	6
Koncentration	6
Koncentrationssvårigheter.....	6
Neuropsykiatriska funktionshinder (NPF)	7
ADHD	8
Exekutiva funktioner.....	8
Normalitet, avvikelser och diagnoser	8
2 - TEORETISKA PERSPEKTIV OCH TIDIGARE FORSKNING	10
2.1 - EN KORTFATTAD TILLBAKABLICK	10
2.2 - TEORETISKA PERSPEKTIV	11
2.2.1 - Systemteoretisk modell.....	11
2.2.2 - Koncentrationssvårigheter ur olika perspektiv	12
2.2.3 - Koncentrationssvårigheter och lärandemiljö	14
2.3 - KONCENTRATIONSSVÅRIGHETER OCH STRESS	14
2.4 - KONCENTRATIONSSVÅRIGHETER HOS FLICKOR	15
2.5 - PEDAGOGENS BEMÖTANDE AV KONCENTRATIONSSVÅRIGHETER	16
3 - METOD	18
3.1 - FORSKNINGSANSATS	18
3.2 - URVAL OCH BEGRÄNSNINGAR.....	18
3.3 - INTERVJU	20
3.4 - OBSERVATION.....	20
3.5 - PILOTSTUDIE.....	21
3.6 - GENOMFÖRANDE	22
3.7 - INTERVJU	22
3.7.1 - Observation	22
3.7.2 - Genomförande av observationer	22
Observation 1.....	22
Observation 2.....	23

GÖTEBORGS UNIVERSITET

3.8 - DATABEARBETNING OCH ANALYS	23
3.9 - VALIDITET	24
3.10 - TILLFÖRLITLIGHET	24
3.11 - GENERALISERBARHET	24
3.12 - ETISKA ÖVERVÄGANDEN	25
4 - RESULTATREDOVISNING	26
4.1 - LÄRARNAS SYN PÅ KONCENTRATIONSSVÅRIGHETER	26
4.2 - ATT MÖJLIGGÖRA EN GOD LÄRANDEMILJÖ	27
4.3 - BEMÖTANDET AV ELEVER MED KONCENTRATIONSSVÅRIGHETER	29
4.4 - RESULTATREDOVISNING AV OBSERVATIONERNA	30
4.4.1 - Klassrumsmiljön.....	30
4.4.2 - Koncentrationssvårigheter	30
4.4.3 - Pedagogens roll	32
5 - ANALYS OCH SLUTDISKUSSION	34
Vidare forskning	37
6 - REFERENSER.....	38
6.1 - ELEKTRONISKT ÖVERFÖRDA REFERENSER	39
7 - BILAGA.....	41

1 - INLEDNING

Denna studie handlar om några aspekter av skolsituationen för elever med koncentrationssvårigheter. Den bottnar sig i erfarenheter från lärarutbildning och arbetsliv.

Vi har där stött på olika skolmiljöer i vilka en del faktorer kan skapa eller förvärra koncentrationssvårigheter hos elever och andra underlätta eller stödja elever. Vi har båda varit med om skolmiljöer där utsatta elevers problematik har eskalerat och utvecklats negativt.

Anledningarna till detta kan vara flera men vi har märkt att gruppkonstellationerna har varit avgörande i många fall. I vissa fall har orsaken varit större barngrupper än vad som anses vara lämpat. Barn med uppmärksamhetsproblematik har ofta ett starkt behov att få bekräftelse och att synas, i en större grupp blir det då lätt stökigt och stimmigt. En annan orsak kan vara pedagogens inställning och attityd till eleverna. Olika pedagoger kan ha helt olika synsätt och uppfattningar kring samma elev. En pedagog kan uppleva eleven som svårt att fokusera och koncentrera sig medan en kollega kan uppleva nästan det motsatta.

En god skolmiljö där man har ett positivt förhållningssätt till eleverna, inte stämplar elever utan strävar efter att lyfta fram varje individ och anpassar sig efter elevens behov kan leda till en positiv utveckling för eleven.

1.1 - BAKGRUND

Som pedagog i grundskolan och gymnasieskolan finns olika styrdokument som reglerar lärarens uppdrag. I läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna betonas att skolan ska ta hänsyn till de olikheter som finns bland eleverna.

Enligt läroplanen skall läraren;

- Utgå från varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenhet och tänkande.
- Stimulera, handleda och ge särskilt stöd till elever som har svårigheter.
- Organisera och genomföra arbetet så att elever utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga. (Lpo94 sid.12)

I Lpo94 talas även om rektorns skyldigheter som pedagogisk ledare i verksamheten. Det är rektorn som styr och ansvarar för att verksamheten följer skollagar och följer upp utvecklingen av att den pedagogiska verksamheten utförs enligt de styrdokument som finns.

Salamancadeklarationen (UNESCO 1994) är en deklARATION som ett flertal länder, inklusive Sverige, har skrivit under. Deklarationen gäller undervisningens utformning angående elever av särskilt behov av stöd och går ut på att skolan ska anpassa sig efter eleverna och inte tvärtom.

I artikel 28 och 29 står följande:

28. Kursplanerna skall anpassas efter elevens behov, inte tvärtom. Skolor skall alltså erbjuda alternativa kursplaner som passar barn med olika behov och förutsättningar.
(Salamancadeklarationen, sid. 23)

I skolan upplever vi många gånger det rakt motsatta. I den här uppsatsen väljer vi att belysa en problematik som i allt större grad diskuteras bland lärare för alla åldersgrupper.

1.1.1 - Syfte och frågeställningar

Studiens syfte är att ge en bild av pedagogers tankar och erfarenheter kring sambandet mellan koncentrationssvårigheter och barn och ungdomars lärandemiljö.

För att kunna nå vårt syfte har följande frågor ställts:

1. Vilken syn har pedagogerna på koncentrationssvårigheter hos eleverna?
2. Hur beskriver pedagogerna att de arbetar för att möjliggöra en god lärandemiljö för elever med koncentrationssvårigheter?
3. Vad tycker pedagogerna det är viktigt att ha i åtanke då man bemöter barn med koncentrationssvårigheter?
4. Vilka likheter och skillnader finns det mellan pedagoger som är verksamma i olika åldersgrupper?

1.2 - BEGREPPSFÖRKLARING

Under den här rubriken kommer vi ta upp ta ta upp begrepp som koncentration och olika former av koncentrationssvårigheter, neuropsykiatri och andra begrepp som inte upplevs som helt allmängiltiga. Avslutningsvis diskuteras normalitetsbegreppet.

Koncentration

Kadesjö (2002) menar att koncentration avser:

- Man måste kunna rikta sin perception sina tankar och sina känslor mot en uppgift.
- Kunna utesluta ovidkommande stimuli
- Komma igång med, hålla fast vid och avsluta uppgiften

Kadesjö (2002) menar att det är en rad faktorer som spelar in för att barnet ska kunna ta in information och kunna koncentrera sig. Det grundar sig på följande:

Barnets tidigare erfarenheter: Barnets kunskap och intellektuella nivå. Om man ger ett barn en uppgift som är svårare än vad barnet är kapabel till att klara av så leder det till svårigheter, man måste anpassa uppgifter efter barnets förmåga och på den nivå det befinner sig.

Barnets känsloliv: De emotionella reaktioner som intrycken från barnets omvärld väcker. Om barnet tror sig kunna klara av en uppgift och sin egen förmåga så ökar koncentrationen hos barnet.

Barnets motivation: Att vilja närma sig den konkreta uppgiften. Om barnet är motiverat och känner att uppgiften är meningsfull så leder det till en ökad koncentration.

Koncentrationssvårigheter

Kadesjö (2002) beskriver flera former av koncentrationssvårigheter. Han kallar dessa primära koncentrationssvårigheter, sekundära koncentrationssvårigheter samt situationsbundna koncentrationssvårigheter.

Primära koncentrationssvårigheter: Dessa är medfödda. I skolan har barn med primära koncentrationssvårigheter svårt att urskilja det som är relevant i sammanhanget. Kadesjö (2002)

Kadesjö (2002) menar att de primära koncentrationssvårigheterna är ett biologiskt betingat tillstånd som påverkar barnet i deras förmåga att kunna koncentrera sig i de flesta situationer som barnet befinner sig i. Kadesjö beskriver orsakerna antingen som något medfött eller förvärvade brister i hjärnans funktion. Dessa svårigheter märker man i ett relativt tidigt i livet och är något som sedan följer barnet genom hela dess uppväxt

Det som barnet tänker, gör och styrs till stor grad inte av planering från barnet utan ifrån impulser som faller barnet in för stunden. Barnet med primära koncentrationssvårigheter har svårt att greppa hur man ska handla i olika sociala sammanhang och vilken aktivitetsnivå situationen kräver och har ofta svårigheter att tyda innehåll och förstå instruktioner.

Somliga barn blir överaktiva och går lätt upp i varv medan vissa blir det motsatta, det vill säga passiva, drömmande. De här barnen har allt som oftast förutom koncentrationsproblem även problem med perceptionsförmågan, språk, motorik och liknande kognitiva funktioner

Sekundära koncentrationssvårigheter: Denna typ av svårigheter, menar Kadesjö beror på brister i miljön. De barn som har sekundära koncentrationssvårigheter har sådana på grund av mer tillfälliga anledningar i barnets omgivning. Kadesjö (2002) anger att det kan vara en reaktion på förhållanden i barnets miljö som brister eller olika stressfaktorer. När barnet sedan inte har några brister eller stressfaktorer runt omkring sig börjar problemen att avta. Han menar att sådana orsaker kan vara att dessa barn är om de varit med om traumatiska upplevelser som exempelvis krig, barn som varit utsatta för våld i hemmet, sexuella övergrepp etcetera. Ett barn som bär den här tunga ryggsäcken får av naturliga skäl det svårt att klara av att kunna fokusera och koncentrera sig på skolan

Situationsbundna koncentrationssvårigheter: Detta innebär att svårigheten beror på situationen man befinner sig i. Kadesjö (2002) menar att vissa barn har svårt att koncentrera sig i vissa situationer medan de i andra situationer inte har några koncentrationsproblem över huvudtaget. Han åsyftar att det främst föreligger på det här sättet när barnets personliga förmåga inte överensstämmer med uppgiftens svårighetsgrad. Motsvarar uppgiften högre krav än vad barnet är kapabel till avtar barnets koncentrationsförmåga.

Kadesjö (2002) skriver att ett barn som har motoriska svårigheter som koordinationsförmåga, balans och rörlighet kan få svårigheter att koncentrera sig på det som barnet egentligen ska göra om barnet hamnar i situationer där det krävs att man besitter en fungerande motorik. Enligt Kadesjö (2002) så är ett barn med motoriska svårigheter klumpigare och otympligare än andra barn vilket leder till att man har lätt för att välta omkull saker eller knuffas med sina skolkamrater. Det är något som enligt Kadesjö (2002) kan störa barnets koncentration och förmåga till uppmärksamhet som den eventuella uppgiften eller stunden egentligen krävde.

Neuropsykiatriska funktionshinder (NPF)

De som får en neuropsykiatrisk diagnos har svårigheter inom följande områden:

- Uppmärksamhet

- Impulsivitetskontroll
- Aktivitetsnivå
- Inlärningssvårigheter
- Läs- och skrivsvårigheter

Neuropsykiatriska diagnoser är ADHD, DAMP, Aspergers Syndrom, Tourettes, Dyslexi med mera.

ADHD

Attention Deficit Hyper/Hypoactivity Disorder, i allmänhet förkortat till ADHD, är mer att betrakta som ett syndrom där ett antal kriterier enligt begreppsförklaringen uppfylls. Ett sådant kriterium är att problemet medför svårigheter som är så allvarliga att det utgör ett funktionshinder i det vardagliga livet (Klingberg, 2007)

Huvudsymptomen vid ADHD är koncentrationssvårigheter, uppmärksamhetstörningar, impulsivitet samt över- eller underaktivitet. (Gillberg, 1996)

Exekutiva funktioner

Exekutiva funktioner är de hjärnfunktioner, som styrs från pannloben, som innebär att människan kan organisera och planera sin tillvaro, hålla fast vid de mål som är önskvärda för oss, samt tillägna oss den energi som krävs för att nå ett mål. Russel Barkley som beskrivs som en auktoritet inom område av Iglum (1999) menar att roten till ADHD ligger i en förmåga att inte kunna vänta - en beteendehinhibition- där de exekutiv funktioner som är beroende av hjärnans förmåga att hämma impulser på ett avpassat och adekvat sätt brister.

Normalitet, avvikelser och diagnoser

Vad innebär det att vara normal?

Tideman (2004, s 19) hävdar att normalitetsbegreppet kan delas in på tre olika sätt.

Statisk normalitet :Med detta avses att det som är normalt är det mest vanliga, ett slags snittvärde.

Normativ normalitet: Detta utgår från de normer och värderingar som finns i ett samhälle, exempelvis vad som är ett önskvärdt beteende

Medicinsk normalitet: Här utgår man från en medicinsk ståndpunkt där man uppnår normalitet genom behandling av ett patologiskt tillstånd. Individens blir alltså normal – frisk – genom behandling.

Andersson (2004) menar att varje kultur skapar sina egna normer för vad som är normalt och vad som är onormalt och att det är ”genom skillnader som vi får information om oss själva, om verkligheten och om andra” (Andersson, 2004, sid. 50) Hon menar även att vi ofta betecknar sådant vi inte förstår som onormalt.

Karin Johansson (2006) debatterar diagnosen som begrepp och menar att en diagnos har en egen makt. Hon diskuterar ett dilemma där sjukdom är den enda socialt accepterade avvikelser vi har .

Man ringer inte till arbetsgivaren och bekänna sig rädd, trött eller ledsen. Man ringer och säger att man är sjuk. (Johansson, 2006, sid. 33)

Vidare argumenterar hon att diagnoser är en färskvara. Gränserna för vad som kallas sjukt och friskt, normalt och avvikande förändras ständigt och menar att en diagnos kan försvinna för att den uppfattas som en sjukdom. Hon menar att nya sjukdomsnamn, syndrom och diagnoser växer snabbt och visar på utmattningssyndrom och neuropsykiatriska syndrom som exempel på kulturdiagnoser. Kulturen vi lever i bestämmer normen på vad som ska anses som normalt och avvikande.

2 - TEORETISKA PERSPEKTIV OCH TIDIGARE FORSKNING

Här nedan presenteras rapporter, pedagogiska artiklar och liknande avhandlingar som behandlar ämnet på olika sätt, och som gemensamt skapar en helhetsbild och bakgrund till våra frågeställningar.

2.1 - EN KORTFATTAD TILLBKABLICK

Idag är det självklart att *alla* ska ha rätt till utbildning, och en paroll är ”En skola för alla”. Detta är dock ett begrepp som kan tolkas på olika sätt. Enligt Funkisutredningen som gjordes 1998 för att klargöra funktionshindrades rättigheter i skolan innebär begreppet:

En skola för alla innebär att skolan skall anordnas så att den är lika ändamålsenlig för alla elever, avsett möjligheter, förutsättningar och behov
(Funkis, SOU 1998: 66 sid. 59)

Hjörne (2008) beskriver en tillbakablick i skolans historia och menar att differentiering och särskiljning av elever skett redan under 1600-talet när kyrkan organiserade undervisning. Det var således ingen nyhet när folkskolan bildades. De barn som ansågs vara fattiga eller obegåvade sållades bort och kunde få en kortare skolgång. Hjörne (2008) nämner att differentieringen framställdes som fördelaktig för alla elever.

...elever med intellektuella brister hade en återhållande verkan och drog ner undervisningen och försämrade på så vis resultaten i skolarbetet till förfång för barnen med normalt intellekt” (Hjörne, 2008. sid. 30)

Under 40-talet framkom den politiska debatt om möjligheterna att skapa en skola för alla oavsett klasstillhörighet. Den första läroplanen, Lgr62 bottnade i tanken om en gemensam skola för alla barn. Man ansåg ändå att särskiljning av elever var en nödvändighet. Hjörne (2008) beskriver åtta olika specialklasser.

När den nya läroplanen, Lgr69, som så hade man förändrat detta till att undervisningen i allt större grad skulle ske i vanliga klasser. Hjörne (2008) hänvisar dock till studier där det visade sig att så många som fyrtio procent ändå kom i kontakt med specialundervisning. Detta ledde till ytterligare en revidering av läroplanen. I och med Lgr80 ändrades synen på elever där man tidigare sett eleven som bärare av sina svårigheter till att svårigheterna orsakades av situationer.

Sedan folkskolans tid så har man gått från att vara en central och regelstyrd skola där staten hade ansvaret till en mer målstyrd och decentraliserad skola, vilket innebär att kommunerna bär ansvaret. Frågan om hur man hanterar olikhet hanteras på de lokala skolorna. (Hjörne 2008)

Undervisningsmässigt så menar Kernell (2008) att lärandet har förändrats. Tidigare visade lärarna hur man kunde sortera befintlig kunskap. Det var en kunskapsförmedling där man talade om för eleverna vad de skulle lära sig. Idag så är lärarnas uppgift snarare att utveckla elevernas förmåga att söka och sovra bland informationen. Att eleverna själva ska kunna strukturera och hitta mönster bland all information är en egenskap som blir viktigare och viktigare.

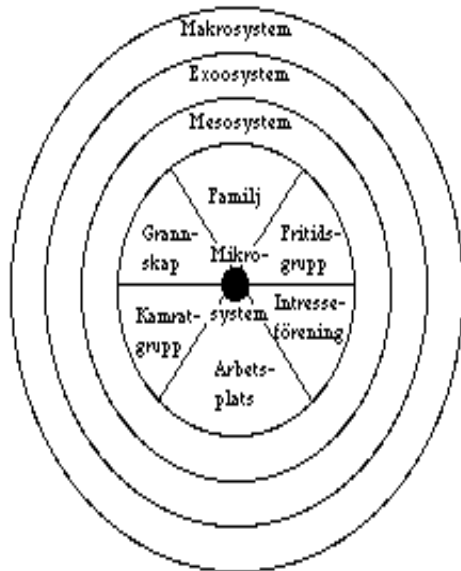
2.2 - TEORETISKA PERSPEKTIV

Den övergripande utgångspunkten för hur man ser på människor samt den ansats använts i studien är det sociokulturella perspektivet. Utgångspunkten för detta perspektiv är att all utveckling och allt lärande sker när människor agerar inom ramen för praktiska och kulturella sammanhang och indirekt eller direkt i samspel med andra. Barn i skolan följer kommunikativa spelregler som är helt förväntade och kulturella, som förs vidare genom kommunikation. Länken mellan människors tänkande och kultur är kommunikation. Människan lär genom att kommunicera och delta i kommunikativa samspel med varandra. Kommunikativa processer är helt centrala när man utifrån detta perspektiv skall beskriva mänsklig utveckling. Genom att tolka händelser i för oss begripliga termer kan man skaffa sig erfarenhet. Språket är en oändlig källa till utveckling och kunskap (Säljö, 2000).

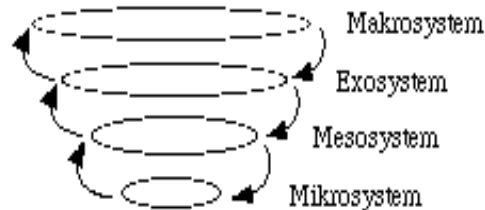
2.2.1 - Systemteoretisk modell

När man tänker sig att elever utsätts för både en sociokulturell- och en miljöpåverkan av psykologisk och fysiologisk modell så reagerar barn på olika sätt.

Utefrån ett systemteoretiskt perspektiv så ser man på problem mer i termer av relationer, kommunikationer och samspel än individuella förhållanden. Inga Andersson (2004) menar att systemteori är en teori som ser mänskligt handlande och mänskliga problem som något som uppstår i ett samspel mellan människor och som inte kan förklaras av individens egenskaper. Systemteorin kan användas som ett redskap för analys där man inte ser linjära samband utan snarare faktorer som kan påverka händelser och beteenden.

Figur 5. Evonfönbrenners modell av den ekologiska strukturen i miljön. (Andersson, 1985)

Figur 6. Evonfönbrenners modell av den ekologiska strukturen i miljön. (Sett från sidan (Min tolkning))

(Bild kopierad från <http://hem.passagen.se/larli333/HRM/pao/pao8.gif>)

De förändringar som sker i en elevs miljö påverkar deras egna förutsättningar.

I mikrosystemet finns individen och de personer som finns i den omedelbara närmiljön som familjemedlemmar, grannar och kompisar. Mellan dessa så utvecklas system av relationer som påverkar individen. Ju äldre individen blir desto fler mikrosystem kommer att integreras med varandra. Om ett barn är ensam barn eller syskon, om föräldrarna är skilda eller tillsammans påverkar barnets utveckling. Hur denna interaktion fungerar påverkar de olika systemen.

Mesonivån är de närmiljöer som individen ingår i vid en viss tidpunkt. När ett barn ingår i ytterligare en miljö uppkommer mesosystemet. Individens kontakter med skola och fritids påverkar samspel med föräldrar och syskon i hemmet och vice versa. Olika subsystem uppstår mellan miljöer på mesonivån såsom förälder - lärare, förälder - förälder.

På exonivån så är det lokala samhället som inrymmer olika mikrosystem som arbete, barnomsorg, skolformerna. Förutsättningar för hur hem och skola fungerar som uppfostringsmiljöer och hur samspelet mellan dem fungerar är av stor betydelse. Exonivån definieras i första hand av de olika typer av institutioner som arbetsplatsen och dess rådande förhållanden som indirekt får konsekvenser för individen. Beslut om exempelvis nedskärningar inom barnomsorg och skola, hot om arbetslöshet är sådant som kommer påverka barnet och dess familj, men som inte kan åtgärdas av individen.

På makronivån så är det samhället som via lagar , regler , värderingar och olika ideologier påverkar. Politiska beslut som påverkar de underliggande nivåerna, som exempelvis att sexåringarna i går i skolan, EU-medlemskap, stora övergripande förändringar i läraroller från statsnivå påverkar de underliggande nivåerna. För att förstå ett barns utveckling så menar man enligt Bronfenbenners modell att barnet växlar mellan de olika system som alla kan utgöra påverkansfaktorer av ett barns utveckling. (Brodin & Lindstrand 2004)

Eftersom människan är en varelse som måste kunna kommunicera och ha relationer med andra så ingår man ständigt i grupper. Det som händer mellan människor kan vara avgörande vad som händer inom människor (Liljegren, 2000)

Liljegren (2000) menar att i varje grupp, vare sig det är en familj, klass, eller kulturella grupperingar så skapas och pågår mönster av samspel samtidigt som det pågår en oavbruten biologisk och sociologisk förändringsprocess i varje människa. När en lärare möter en elev så sker en process i mötet beroende på hur läraren ser på eleven, beroende på hur eleven ser på läraren. Förväntningar, normer, läroplaner, allt är faktorer som kan påverka hur mötet blir.

2.2.2 - Koncentrationssvårigheter ur olika perspektiv

Koncentrationssvårigheter går att se ut flera olika perspektiv. I studiesammanhang så finns det små möjligheter att särskilja koncentrationssvårigheter från vad man kallar ADHD. De teoretiska perspektiv som kommer återges fokuseras mest på ADHD, men vi ser dem som mycket relevanta då koncentrationsstörningar är ett av kardinalsymptomen i ADHD.

Med perspektiv så avses den utgångspunkt man väljer att se verkligheten från. Beroende på det perspektiv man väljer kan man tolka och förstå det man ser.

Många gånger kan det bli en kamp om vilket perspektiv som är den mest ”sanna” och denna kamp är i högsta grad reell när det gäller neuropsykiatri. De olika förklaringsmodellerna ställs ofta emot varandra, men Kadesjö (2002) menar att även om primära koncentrationssvårigheter har en biologisk grund så måste man även ta barnets bakgrund och situation i beaktande.

Klingberg (2007) resonerar kring samhälle som idag är fullt av olika sorters stimuli. Han menar att människans hjärna inte har utvecklats sedan stenåldern och ifrågasätter om vi har möjlighet att orka med dagens samhälle med allt vad det innebär. Han menar att vi har en gräns för hur mycket man som människa klarar av att sortera upp och var man ska lägga sin fokus. Även forskaren Martin Ingvar (i Beckman, 2007) pratar om hjärnans kapacitet att ta till sig och kunna sortera den ständiga informationsströmmen som finns i dagen samhälle.

Nadieu & Quinn (2002) som forskar om ADHD hos kvinnor sammanfattar ADHD problematiken som en stresskänslighet. De menar att stresskänsligheten ökar de symptom som ADHD innefattar.

Gillberg (2005), som är professor i barn och neuropsykiatri, har lagt sin utgångspunkt i ett biologiskt perspektiv där hans studie är inriktad mot barn med ADHD och DAMP. Dessa diagnoser har koncentrationssvårigheter som ett centralt symptom. Gillberg menar att orsaken till svårigheterna har en genetisk orsak som beror på ärftligheten eller hjärnskada. Han nämner väldigt vagt att social problematik kan öka problematiken men inte orsaka de grundläggande symptomen vid ADHD och DAMP.

Eva Kärfve (2000) tar till skillnad från Gillberg ett socialkonstruktionistiskt perspektiv där hon menar att diagnoser är något som behöver förstås som något konstruerat. Om något problem är biologiskt betingat så skulle anpassningar av miljön inte påverka. Kärfve (2000) betonar dock att just miljöfaktorer har en stor påverkan på barns beteende.

Klingberg (2007) ställer sig frågan om ADHD finns? Han menar att frågan är fel ställd. Barn och vuxna med koncentrationssvårigheter finns, och att svårigheterna är relaterade i skillnader i biologi och att de är i hög grad ärftliga.

... att något är biologiskt betyder inte att det kan kategoriseras som sjukt eller friskt. Det kan finnas en glidande skala, precis som med blodtryck, läsförmåga, muskelstyrka eller temperament. Att något är biologiskt betyder inte heller att det är permanent och behöver inte leda till någon deteministisk syn på problemet.
(Klingberg, 2007, sid. 101-102)

Klingberg (2007) sammanfattar ADHD som en extrem variant av de koncentrationssvårigheter som de flesta människor upplever, då de i miljön utsätts för högre krav än arbetsminnets kapacitet klarar av.

Russel Barkleys (Klingberg, 2007; Olsson & Olsson 2007; Kadesjö 2002) forskning antyder att människor med svåra koncentrationssvårigheter har en störning i de exekutiva funktionerna. Barkleys teori är att det genomgående draget i ADHD *inte* är en nedsatt förmåga att hålla kvar uppmärksamheten utan att det snarare handlar om en brist i hjärnans förmåga att hämma impulsstyrt beteende.

Vårt samhälle vilar på vad normer om vad som är önskvärt och normalt. Samhället styr därmed sina medborgare mot det önskade tillståndet. (Börjesson & Palmblad, 2003) I skolan ställs förväntningar på att elever ska kunna och förstå vissa saker. Idag krävs andra saker av elever än tidigare. Att kunna samarbeta, söka och sovra information är viktigare idag, vilket innebär att de elever som tidigare klarade skolan kan sällas ut och ses som avvikande.

2.2.3 - Koncentrationssvårigheter och lärandemiljö

Här redogörs hur lärandemiljön kan påverka koncentrationssvårigheter, hur den fysiska undervisningsmiljön kan läggas upp och hur man kan förebygga koncentrationssvårigheter i klassrummet.

Levander & Rasmussen (2007) skriver att det man kan göra för att motverka den problematik som ADHD eller koncentrationssvårigheter ger inte är något som ställer till problem för andra elever, men att avsaknaden av dessa skyddsfaktorer kan förvärra problematiken av elever i koncentrationssvårigheter. De menar att den viktigaste enskilda faktorn förutom väl fungerande och förstående föräldrar är en bra lärare och en skolmiljö som kan skydda mot misslyckanden. De menar att om dessa faktorer saknas så skapas onda cirklar.

Hellström (2007) menar att framförallt skolan kan bli ett stort hinder, där svårigheter som att inte kunna sitta still, kunna arbeta självständigt eller följa regler blir väldigt påtagliga eftersom det är en situation där sådana förmågor krävs. Hellström (2007) säger att många av barnen med koncentrationssvårigheter mår dåligt i dagens skola eftersom den många gånger ställer stora krav på flexibilitet. Sådana exempel är att elever har lådor i stället för bänkar, att

det ofta sker lokalbyten, att de har ett flertal lärare och att de förväntas ha förmåga till självständigt kunskapssökande och ansvar för sitt lärande. Enligt Tufvesson (2007) så medför förvaringslådor där eleverna måste hämta sitt material en negativ påverkan av elevers koncentration. Att ha flera fönster och flera dörrar i ett klassrum ansågs också ha en negativ effekt på koncentrationsförmåga hos barn med ADHD.

När en elev har koncentrationssvårigheter så störs denne lätt av det som händer runt om. Inom klassrummet bör man ta hänsyn till eleverna och hur dessa elever med koncentrationssvårigheter kan placeras. Duvner (1998) menar att en lämplig arbetsmiljö är lugn och har en jämn belysning samt inte har alltför många distraherande bilder. Eleven kan sitta längst fram intill läraren, eller längst bak, beroende på hur koncentrationssvårigheterna yttrar sig.

En lugn inlärningsmiljö där störande ljud dämpas är också av avgörande betydelse för elevens koncentrationsförmåga. Duvner (1998) föreslår att man som pedagog kan spela lugnande musik, tillåta hörselskydd och på annat sätt jobba med ljudnivån i klassrummet.

Miljöer som är röriga och ostrukturerade kan alltså skapa ännu större svårigheter där eleven känner sig stressad och förvirrad. En god miljö för elever med ADHD och koncentrationssvårigheter är, enligt Hellström (2007) är en lugn och överskådlig miljö för barnet, där var sak är på sin plats och eleven vet vad den ska göra. Dagen i skolan ska vara förutsägbar och väl strukturerad.

2.3 - KONCENTRATIONSSVÅRIGHETER OCH STRESS

Under den här rubriken så kommer de likheter och skillnader som finns mellan stress och ADHD beskrivas. Även faktorer som kan skapa långvarig stress kommer beskrivas.

De amerikanska forskarparet Nadeu & Qiunn framhåller att ADHD hos kvinnor snarare skulle kunna uppfattas som en form av stressallergi. Stressen är en fiende till ADHD; n och påverkar problematiken på ett negativt sätt. De rekommenderar att kvinnor med sådan här problematik att försöka minimera stressen så gått det går för att kunna må och fungera så bra som möjligt.

Begrepp som utbrändhet och utmattningssyndrom är begrepp som blivit allmängiltiga. En stressforskare Aleksander Perksi (Källa 52, 2000) menar att många upplever att kraven blivit större än förmågan och resurserna.

Stress forskningen har handlat om hur människor reagerat i akuta stressituationer, studierna är färre i de långvariga som är svårare att studera. Kanadensiske forskaren Hans Seyle myntade på 1940-talet begreppet stress. Han såg tre huvudbaser; alarm, motstånd och utmattning.

När man ställs för ett allvarligt hot eller påfrestning så går alarmet igång. En reaktionsstrategi väljs, och denna strategi är mer känd som fly eller fäkta. I nästa fas så kommer motståndperioden, och under denna fas kan vi prestera nästan hur mycket som helst utan att bli sjuka. För stenåldersmänniskan tog denna fas slut när hotet undanröjdes. Man menar dock att det inte är lika enkelt för den moderna nutidsmänniskan och den tredje fasen blir en överansträngning där första tecknet är trötthet. (Källa 52, 2000)

Tydliga likheter kan ses mellan ett medicinskt syndrom som ADHD och vad man till vardags kallar utbrändhet. Under en långvarig stress kan följande hända; en individ kan uppleva

svårigheter att minnas, får koncentrationssvårigheter, svårigheter att ta in flera intryck samtidigt, låg stresstolerans och man kan få perceptionsstörningar så som tunnelseende eller överkänslighet mot ljud och ljus. Under långvariga stressreaktioner så kan även fysiska symptom märkas såsom extrem trötthet, sömnstörningar, muskelspänningar, magproblem och även yrsel. (Källa 52, 2000)

En ADHD - diagnos innefattar flera kriterier som enligt DSM - IV hänger samman är bland annat att vara glömsk i det vanliga livet, har svårt att organisera sina uppgifter och aktiviteter, undvikande av uppgifter som innehåller mental uthållighet, lätt distraherad. (Duvner 2001). Även somatiska problematik är vanlig vid ADHD såsom magont, huvudvärk och sömnstörningar.

Stress och utbrändhet är inte samma sak. När det upplevs att man inte kan vare sig fly eller fäkta, då upplevs hotet som övermäktigt då underkastar individen sig och ger upp. Idag handlar det sällan om attackerande tigrar utan snarare för höga eller låga krav, känslor av otillräcklighet och vantrivsel.

Enligt Burell (i Källa 52, 2000) så är utbrändhet ett långvarigt negativt tillstånd karaktäriserat av utmattning, olust, minskad motivation och en negativ attityd som uppstår ur en situation av bristande överensstämmelse mellan ambitioner och verklighet.

Kågeson (2005) beskriver en studie utförd av Temo 2002 där drygt tusen 1-7 lärare och förskolelärare tillfrågades om stress i skolan. 90 procent av alla tillfrågade ansåg att barnen är mer stressade nu än för tolv år sedan. Två tredjedelar uppgav även att de upplevde att föräldrarna var mer stressade och irriterade.

Kågeson (2005) beskriver även att de barn som lider av ADHD/DAMP tycks ha ökat kraftigt de senaste årtiondena, och han menar att stressrelaterade svårigheter återfinns hos 30-40 procent av alla barn och ungdomar. Han menar att orsakerna kan vara flera men spekulerar i att stora barngrupper och mindre tid med familjen kan vara en del av problemet.

2.4 - KONCENTRATIONSSVÅRIGHETER HOS FLICKOR

Koncentrationssvårigheter hos flickor och även hos vissa pojkar kan många gånger yttra sig på ett annorlunda sätt än hos de pojkar som generellt upplevs som koncentrationsstörda. Dessa barn är inte lika utagerande och deras koncentrationssvårigheter visar sig utan snarare upplevas som om de lever i sin egen lilla tankevärld. De har mer somatiska problem som huvudvärk och magont.

Studier har visat att lärare och föräldrar upplever pojkarna på likartade sätt både hemma och i skolan. I flickornas fall föräldrar upplevt stora problem där inte skolan upplevt en problematik. (Socialstyrelsen 2005)

Koncentrationsproblematiken drabbar mer dem själva än omgivningen runt om och märks ofta inte lika mycket som pojkar. Flickorna har en bättre socialkompetens, bättre kognitiv förmåga och upplevs inte som lika hyperaktiva och svåra som pojkarna. De märks bäst genom ett sviktande skolresultat.

Flickors ADHD märks oftast genom andra symptom som ångest, anorexi, självskadande och dåliga skolresultat. Flickor med ADHD upplever mycket större problem i skolan och vänskapsrelationer än flickor som inte har ADHD. De har ofta en låg självkänsla. (SBU 2005)

2.5 - PEDAGOGENS BEMÖTANDE AV KONCENTRATIONSSVÅRIGHETER

Genomgående i all litteratur vi läser om barn med koncentrationssvårigheter, barn som har neuropsykiatriska diagnoser och om barn i allmänhet beskrivs pedagogens förhållningssätt och motivationsförmåga är den enskilt viktigaste faktorn i skolmiljön för att skapa en god inlärningsmiljö för eleverna i skolan. Kernell (2002) beskriver att två olika pedagoger kan uppfatta samma elever och samma klass på två helt olika sätt, beroende på vilka utgångspunkter pedagogerna har till hur man ser på elever och lärande.

När det gäller elever med koncentrationssvårigheter så är den förmågan att skapa motivation och en relation viktigare än annars. Duvner (1998) menar att all fostran bygger på att man som vuxen kan skapa en positiv relation. För barn med koncentrationssvårigheter så kan dessa många gånger uppleva att de har så många nackdelar att de kan bli otrevliga och provocerande, och får då möta ännu mer irritation och kritik av sin omgivning. Duvner (1998) menar att nästan allt som vi uppfattar som beteendeproblem hos barn i de flesta fall handlar om beteenden i relationer till andra. Det är viktigt för pedagoger att försöka se sin egen roll och hur man kan bidra till förändring. (Duvner, 1999)

Många gånger är det inte koncentrationen som är det största problemet utan motivationen. (Iglum, 1999; Duvner 1998). Att se koncentration i sammanhang med motivation kan vara avgörande. För detta måste pedagogen fundera över motivationens betydelse. För människor utan den här problematiken kan det vara svårt nog att slutföra sådant de tycker är meningslöst och tråkigt, man skjuter på det man inte ser fram emot, men de flesta lyckas ändå ta sig i kragen och avsluta uppgiften även om det känns jobbigt. Detta är något som barn med koncentrationssvårigheter har mycket svårt för, och för barn med ADHD kan det vara en ren omöjlighet.

Det är därför viktigt att pedagogen har en genomtänkt strategi om hur man jobbar motivationshöjande både individuellt och i grupp (Iglum 1999; Juul; 2005).

Juul (2005) menar att lärarens primära uppgift är att å elevens vägnar förutse, föregripa och visa vägen. Juul förklarar att de för de flesta, till synes enkla vardagsituationerna är för dessa barn som andra upplever det när man står inför en massa delar av Ikea-möbler utan bruksanvisning.

När man sätter sig in i den situationen, så kan man lättare förstå hur kaosartat en elev med koncentrationssvårigheter upplever en vanlig skoldag.

I skolverkets rapport *De tre magiska g; n* (2001) visar det sig att över hälften av de 839 barn med ADHD/DAMP och Aspergers syndrom som var med i studien inte beräknades nå de behörighetsgivande målen när de slutade årskurs 9. Skolans uppfattning var att målen var för högt ställda och att eleven inte skulle klarat målen oavsett resursnivå. Man ansåg att grundorsaken till att elevens skolsvårigheter berodde på brister på individnivå, som förmåga och motivation. Föräldrarna ansåg att orsaken till att eleven inte nådde målen berodde dels på barnets svårigheter som koncentration och brist på motivation, men även också det stöd eller

bristen på stöd barnet fick i skolan. Med rätt förutsättningar så skulle eleven bli motiverad. Enligt föräldrarna var den vanligaste orsaken till att eleverna inte klarade av målen den bristande kompetens och oförmåga pedagogerna hade att undervisa barnen. Den viktigaste faktorn till en positiv skolgång var en engagerad lärare med förmåga att kunna motivera eleverna. Resultaten i studien visade att skolans insatser för barn med dessa funktionshinder är långt ifrån tillräckliga. Skolan har svårt att ge barnen den undervisning och det stöd de behöver. Läraren är en nyckelperson och deras kompetens måste ökas för att kunna ge den undervisning dessa barn behöver (Skolverket, 2001)

Liljegren (2008) beskriver ett experiment där en lärare gjorde experiment med skolbarn i 10-årsåldern. Läraren behandlade de brunögda barnen med såväl ord som kroppsspråk som mindre värda än de blåögda eleverna, och strax därpå började elevgrupperna agera enligt dessa värderingar. Det visade sig även att de brunögda barnen blev sämre på att både stava och räkna. Efter en tid så bytte läraren sida och de brunögda barnen höjdes medan de blåögda tappade respekt (Liljegren, 2008).

Sammanfattningsvis så kan man tänka sig att koncentrationssvårigheter utifrån en systemteoretisk modell där individen ingår i ett system från närmiljön till en global nivå, och alla dessa faktorer kan påverka utvecklingen av individer. Kapitlet har beskrivit olika perspektiv hur man kan se på koncentrationssvårigheter, vilken miljö som kan tänkas vara bra för elever i koncentrationssvårigheter. Kopplingen mellan stress och ADHD har i korthet beskrivits och vikten av pedagogens bemötande i mötet med elever med koncentrationssvårigheter.

3 - METOD

I följande kapitel redogörs och diskuteras valet av metod som intervju och observation. Genomförandet av studien, databearbetningen och tillförlitligheten redogörs också, slutligen redogörs de etiska aspekterna.

3.1 - FORSKNINGSANSATS

Studiens syfte är att ge en bild av pedagogers tankar och erfarenheter kring sambandet mellan koncentrationssvårigheter och barn och ungdomars lärandemiljö. För att uppnå detta syfte används en kvalitativ ansats som har sin grund i fenomenografin. Att använda sig av en fenomenografisk ansats är lämplig då syftet är att få en förståelse för hur människor erfar och upplever någonting. Studien vill fånga upplevelser pedagoger har av ett fenomen som koncentrationssvårigheter. Stukat (2005) menar att det handlar om att identifiera uppfattningar. Man beskriver hur något framstår för människor och inte hur något egentligen är.

Studien innehåller två observationer samt sju intervjuer. Från början planerades åtta intervjuer men en av de tänkta informanterna valde att inte medverka på grund av tidsbrist. Eftersom vi inte är ute efter något generaliserbart resultat så tog vi beslutet att sju intervjuer ge ett tillräckligt underlag för studien.

Att använda det som Denscombe (2000) kallar en kvalitativ metod i undersökningen innebär att de insamlade resultaten ska tolkas och förstås. Det finns både fördelar och nackdelar med valet av metod. I fenomenografin är det dock vanligast att använda sig av öppna kvalitativa intervjuer för att få informanten uppfattning av fenomenet (Stukat, 2005).

Fördelarna handlar om att få ta del av pedagogers tankar och erfarenheter kring deras arbete med barn med koncentrationssvårigheter. Observation i klassrummet kan ge ökad förståelse för dessa barn och pedagogernas arbete.

Nackdelen med en kvalitativ metod är att det inte går att generalisera och få ett representativt resultat, men det är heller inte avsikten med undersökningen.

Personliga erfarenheter och bakgrunder spelar in när man tolkar vad man ser. Enligt Thomsson (2002) så lägger kommer olika erfarenhetsbakgrunder och den förståelse man har innan göra att man ser och hör olika saker i en situation. En av studies författare är en trebarnsmamma med egen erfarenhet av vad koncentrationssvårigheter kan innebära för barn och vuxna, medan den andre inte har samma erfarenhet, därför är det möjligt att skeenden upplevs och uppfattas på olika sätt.

Intervjuerna och observationerna är genomförda med lärare i Göteborg. Vi har valt att genomföra observationerna och intervjua pedagoger som är verksamma både inom grundskolan och inom gymnasiet för att se om man kan urskilja eventuella skillnader eller likheter dem emellan.

3.2 - URVAL OCH BEGRÄNSNINGAR

Pedagogerna som deltog i intervjuerna arbetar inom kommunala skolor i Göteborg med omnejd. Det rör sig om totalt sju stycken pedagoger med skiftande ålder, bakgrund och ämneskunskaper. Koncentrationssvårigheter är som bekant en problematik som i princip finns i alla skolor och därför kunde vi göra antagandet att samtliga pedagoger hade någon form av erfarenhet av barn med denna problematik. Detta gjorde dem därmed lämpliga som informanter för studien.

De berörda skolornas rektorer kontaktades och studien presenterades för dem. Rektorererna gav sin tillåtelse att besöka skolan. Studien presenterades för pedagogerna varpå några anmälde sitt intresse för att delta i undersökningen. Vi hade sedan tidigare kännedom om de olika skolorna och vilka som arbetade där, vilket troligtvis gjorde det lättare att få tag på pedagoger som ville ställa upp.

Det var en medveten tanke att få en så stor spridning som möjligt bland pedagogerna. Av de sju pedagoger som ställde upp var fem kvinnor och två män. De varierar i ålder mellan tjugofem och sextiofem år. Tre av pedagogerna arbetar inom grundskolan medan de övriga arbetar inom gymnasiet. De ämneskunskaper som de förfogar över är matematik, svenska, barn och fritidskunskap, historia, engelska och samhällskunskap.

Pedagogerna presenteras i studien är följande:

Gymnasielärare 1 55 år   Grundskolelärare 1 25 år

Gymnasielärare 2 36 år   Grundskolelärare 2 59 år

Gymnasielärare 3 58 år   Grundskolelärare 3 44 år

Gymnasielärare 4 31 år

Ett bekvämlighetsurval har använts då vi själva planerat vilken skola som skulle användas i studien. Skolorna låg relativt bra till ur geografisk synvinkel vilket underlättade vårt arbete. Valet hade också betydelse då vi sedan tidigare hade goda relationer med de båda skolorna. Att intervjua både gymnasielärare och grundskolelärare har dels med ett bekvämlighetsurval att göra, men även att den grundläggande problematiken är samma oavsett ålder. Vi ser inte att resultaten skulle blivit annorlunda om vi hade hållit oss till ett ”stadium”, tvärtom menar vi att det kan bli ett djupare resonemang tack vare att pedagogernas jobbat med olika åldersgrupper

Samtliga sju pedagoger var tillmötesgående och kunde trots späckade scheman ställa upp för en intervju. Som tidigare nämnts kan det till viss del ha att göra med att de är bekanta med oss men också att de menade att ämnesvalet var intressant. Det i vissa fall kan vara en nackdel med att intervjua för oss kända pedagoger då vi därmed visste vilka elever det rörde sig om och att det skulle kunna förhindra vårt arbete. Att intervjua redan människor man har en god relation med kan liknas vid den situation då det finns ett beroendeförhållande mellan intervjuare och deltagare. Om beroendefrågan och risken med relationen är utredda kan det vara motiverat att intervjua personer man känner eller även är god vän med (Thomsson,

2002). Då informanterna är bekanta med oss sedan tidigare och risken finns att de då besvarat frågorna på det sätt de trott vi ville ha dem vilket naturligtvis kan påverka utgången för studien. Om det inte funnits någon relation alls till oss och vi hade varit helt främmande så kanske de valt att lägga fram svaren på ett annorlunda sätt.

Frågorna är ställda på ett sådant sätt att vi vill veta lärarnas uppfattningar kring koncentrationssvårigheter än frågor kring enskilda elever.

3.3 - INTERVJU

Den ursprungliga tanken var att genomföra gruppintervjuer, för att få igång en diskussion om ämnet och ge pedagogerna möjlighet att utmana sina egna tankesätt. Gruppintervju var lockande även för att det skulle vara ett tidsbesparande sätt att uppnå det studien syftade till. Det som först verkade vara en bra idé visade sig i svårare i verkligheten.

Det är i den kvalitativa intervjun som det är möjligt att fånga respondentens uppfattning och upplevelser, vilket leder till att samtliga intervjuer kommer att få olika utfall. (Lantz 2007)

Efter att ha diskuterat för- och nackdelar med de olika metoderna har vi kommit fram till att intervjuer och observation är det som kommer att besvara frågeställningar och syfte på bästa sätt.

En tolkande och halvstrukturerad intervju användes. Stukat (2005) beskriver sättet som en ostrukturerad intervju då man är medveten om vilket ämnesområde som ska täckas in, men ställer frågorna i den ordning situationen inbjuder till. Då en viss bestämd struktur på frågorna användes så kan man ändå se intervjun som halvstrukturerad. En fenomenografisk ansats användes och utgick frågorna från frågeställningarna om det fenomen som var intressant för oss.

En mall de frågor på ämnet vi ville ha svar på hade utarbetats där det ingick tio frågor som inbegrep koncentrationssvårigheter och lärandemiljö. Med lärandemiljö var vi tydliga med att begreppet enkom innebar lärandet i klassrummet eller där undervisningen bedrevs. Det viktigaste var att få reda på vad pedagogerna hade för uppfattningar och vad de personligen lade i begreppet koncentrationssvårigheter, då denna uppfattning kan spela roll när de utformar sin undervisning.

En nackdel med att vara två som intervjuar kan vara som Trost (2005) menar är att informanten lätt kan hamna i underläge. Detta var något som vi var väl medvetna om och försökte kringgå genom att det var förutbestämt innan vem det var av oss som skulle leda samtalet. Intervjuerna spelades in på band, det bidrog till att vi kunde ägna respondenten mer uppmärksamhet under samtalet och inte behöva fokusera på att anteckna under tiden

Under intervjuerna har ambitionen varit att ställa öppna värderingsfria frågor för att inte på något sätt respondenten ska bli påverkad av vårt tonläge eller vårt sätt att betona vissa ord i frågorna. Detta kan vara en nackdel med intervjuer menar Johansson och Svedner (2006).

3.4 - OBSERVATION

Det fanns en osäkerhet huruvida observationen skulle kunna komplettera intervjuerna och på vilket sätt detta skulle genomföras. Insikten fanns dock att för att kunna besvara frågeställningen om hur pedagoger arbetar för att uppnå en god lärande miljö för barn med koncentrationssvårigheter så behövdes intervjuerna kompletteras med observation som metod.

Det kunde vara berikande att se huruvida variationen i vår förförståelsen hade någon betydelse för hur situationer uppfattades i observationen, med andra ord, det subjektiva i upplevelsen.

Då intervjuerna redan gjorts och analyserats när observationerna ägde rum så användes intervjumaterialet och den tidigare forskningen som grund när vår observationsmall utarbetades. Fokus under observationen låg på hur den fysiska undervisningsmiljön såg ut, med tanke på elevernas material förvaring, fönster och antal dörrar som enligt Tufvesson (2007) kan en nackdel för elever med koncentrationssvårigheter. Även lärarnas bemötande och hantering var i fokus. Största syftet med observationen var dock att få en kännedom om undervisningsmiljön.

För se på samma skeenden så användes en liten checklista;

- Klassrummet - Rita av
- Antal elever
- Pedagogernas bemötande och attityder

Genom att observera gav det oss en chans att kunna bilda oss en bättre och utvecklad förförståelse för ämnet, vi fick möjlighet att se hur pedagogerna arbetar i klassrummet med elever med koncentrationssvårigheter och om det speglade vad som framkom i intervjuerna.

Det fanns inte något intresse att studera informanterna mer specifikt utan istället försöka bilda oss en vidare uppfattning och se hur man hanterar koncentrationssvårigheter som problematik.

Observationer ger annan information än vad exempelvis enkäter gör (Fanny Ambjörnsson, 2004). Genom att själv medverka i klassrummet så kan man uppleva mimik, gester, känslor, blickar och allt det dolda och undermedvetna som man omöjligt kan nå annars.

Esiasson et al. (1997) talar om att man kan ta fasta på skillnader som vad människor *säger* att de gör och vad de *faktiskt* gör. I detta fall ansåg vi det kunde vara intressant att se om lärarnas uttalanden i intervjuerna avspeglades i praktiken.

3.5 - PILOTSTUDIE

Som en kvalitetsförsäkring av intervjufrågorna gjordes en så kallad pilotstudie.

En pilotstudie är som en generalrepetition inför den riktiga studien. Esiasson, Giliam, Oskarsson & Wägnerud (2007) rekommenderar att man gör provintervjuer, där man intervjuar personer som är så lika de riktiga informanterna som möjligt. Vi intervjuade därför lärare som vi var bekanta med sedan tidigare.

Syftet med pilotstudien var att säkerställa att frågemallen fungerade samt hur lång tid intervjuerna kunde tänkas ta. Förutom att informanterna hjälper oss att finna intervjuens brister så handlar det även mycket kring själva tolkningsfrågan, om informanterna lägger en annan innebörd i de frågor man valt att ställa.

Två lärare intervjuades, som båda arbetade inom skolan och som har erfarenhet av läraryrket och därför kan antas känna till problem kring koncentrationssvårigheter.

Vi var båda närvarande vid intervjuerna och fick överlag positiv respons från våra respondenter. Den kritik som framkom var att en av informanterna upplevde någon fråga som oklar i sitt syfte. En annan åsikt var att man kunde valt att formulera en fråga på annat sätt så att man minskade risken för eventuella missförstånd.

I övrigt uppfattade de frågorna överlag som intressanta och väl utformade. Resultatet blev att ett par enstaka frågor var i behov av en förändring för att på ett lättare sätt kunna återkopplas till syfte med undersökningen. Efter att ha sammanfattat kommentarer och reflektioner från informanter och handledare så gjordes några smärre justeringar av formuleringar.

3.6 - GENOMFÖRANDE

Det empiriska underlaget utgjordes av sju intervjuer och två klassrumsobservationer.

3.7 - INTERVJU

Pedagogerna tilläts bestämma datum, tid och plats för intervju. Enligt Trost (2005) är det viktigt att miljön ska vara en trygg plats för informanten. Intervjuerna gjordes därför på pedagogernas arbetsplatser under november månad.

Informanterna tilläts att noggrant tänka igenom och utveckla sina svar. Lantz (2007) pratar om vikten av att man ställer sina frågor på rätt sätt i intervjun. Därför ställdes inte frågor som respondenter kunde uppfattas som ledande och de gavs möjlighet att kunna uttrycka sina tankar fritt. Vardera intervju tog mellan cirka 45 – 60 minuter. Intervjuerna dokumenterades med hjälp utav bandspelare.

Vi var två stycken som intervjuade och det fungerade bra, man kunde komplettera varandra på olika sätt och risken minskade för att man skulle missa någon viktig information. Trost (2005) menar att man kan öka tillförlitligheten genom att vara uppmärksam på tonläge och kroppsspråk för att tolkningen ska överensstämma respondentens uppfattning så nära verkligheten som möjligt. Genom att vara två så kunde vi planera vem av oss som skulle titta närmare på sådana avseenden.

3.7.1 - Observation

I samband med mötet med pedagogerna på skolorna så tillfrågades de om det var någon som skulle kunna tänka sig att vi närvarade vid några arbetspass. Intresset från pedagogerna var stort och det var mer eller mindre bara att välja vem eller vilka vi hade möjlighet att besöka. De kriterier som fanns var att det skulle vara lektioner i helklass och helst långa arbetspass som så att man fick så stor observationsgrund som möjligt.

3.7.2 - Genomförande av observationer

Här ges sammanfattande berättelser om som grundar sig på de två observationer vi gjorde. Gemensamt för båda observationerna var att eleverna inte var medvetna om varför observationen gjordes. De visste bara att anledningen var att se hur deras lärare undervisade.

Observation 1

Gymnasieskola - Barn och Fritidsprogrammet

Lektionen var ett långt arbetspass på nästan fyra timmar och startade med att eleverna anlände till salen en efter en, varav pedagogen bockade av elevernas närvaro allt eftersom. Drygt tio minuter efter att lektionen skulle börjat var eleverna på plats.

Presentationen av oss skedde när alla anlät. Av elevernas reaktioner att döma så upplevde de inte som något konstigt att vi skulle spendera eftermiddagen tillsammans med dem. Medan pedagogen fortsatte att gå igenom vad som skulle hända under dagens lektionspass så förflyttade vi oss till en mer diskret position långt bak i ena änden av klassrummet.

Fokus låg på hur pedagogen valde att lägga upp sin undervisning och förhållandet till eleverna. Vi tittade efter dialoger och samspel i klassrummet. Hjälpmedel som användes under observationen var anteckningsblock och penna samt blick och hörsel för att samla in intrycken som gavs. Observationen varade under fyra timmar.

Det var en pedagog i klassrummet tillsammans med 18 elever. Eleverna är placerade i rader med bänkar som står intill varandra. Nästan samtliga elever satt tillsammans med någon klasskamrat.

Observation 2

F-1

En observation gjordes även i grundskolan. Den klass som observerades var F-1; a under två arbetspass i sammanlagt fyra timmar.

Pedagogen stod vid dörren och tog alla barnen i hand och hälsade dem välkomna.

Då samlingen startade så blev vi presenterade för barnen varpå vi berättade vilka vi var. Eleverna var vana vid att olika människor satt i soffan och tittade på och efter de inledande minuterna så verkade de glömma bort oss.

Vi var med på en samling som låg i anslutning till första arbetspasset och följde klassen fram till lunch. Inför första arbetspasset så delades klassen in i tre grupper.

Sex stycken ettor var kvar inne i klassrummet tillsammans med en pedagog. Vi delade då på oss och följde varsin grupp. Under rasten mellan arbetspass 1 och arbetspass 2 så sammanfattade vi och jämförde vad vi uppfattat. Arbetspass 2 skedde i helklass med oss sittandes i soffan vid hörnet. Eleverna ignorerade oss helt under detta pass.

3.8 - DATABEARBETNING OCH ANALYS

Efter insamlingen av data via intervjuerna så transkriberades intervjuerna. Dessa klipptes isär och svaren separerades från frågorna. Svaren lades i olika högar efter våra frågeställningar. Detta var för att inte låsa oss vid frågorna som ställts utan snarare kunna hitta mönster som passade in i frågeställningarna. Detta sätt är ett vanligt förfarande inom fenomenografin, som dock är tidskrävande sätt (Stukat, 2005).

När alla informanter intervjuats, så genomfördes observationerna. Observationen hade sin grund i den forskning som gjorts gällande en god lärande miljö för elever med koncentrationssvårigheter från vilken vi kunde utgå i analys av materialet.

De publicerade citaten från intervju svaren är redigerade för att öka läsvänligheten. Trost (2005) menar att det kan vara oetiskt att använda talspråk i skrift då andra kan uppfatta att vissa informanter har ett fattigt språk. Intervjun används som metod för att förstå ett fenomen. Det är innehållet i svaren som är det intressanta för oss och att hålla informationen som ges levande på ett läsarvänligt sätt.

En systemteoretisk modell är använd när resultaten analyserats. Bronfenbrenner humanekologiska modell används då vi anser att en ansats, där man ser skolan som ett socialt system, där olika faktorer kan påverka vissa fenomen är en lämplig modell för studien. Utgångspunkten är att det inte går att se på skeenden enbart från en sida, vilket i sin tur innebär att en interaktionistisk modell måste appliceras som analysmetod.

Analysen skedde genom att via svaren på frågeställningarna och observationerna vilka faktorer i den humanekologiska modellen som kunde spela en roll i den datainsamling som gjorts när det gällde hur lärare uppfattar koncentrationssvårigheter, och vad som kan orsaka en uppfattning om koncentrationssvårigheter.

3.9 - VALIDITET

Inom all vetenskaplig forskning är det av yttersta vikt att man uppnår god validitet och reliabilitet då man i sin undersökning vill mäta något. Validiteten visar i vad mån man mäter det man verkligen vill mäta, eller i mer kvalitativa studier som denna, i vad mån man besvarat studiens forskningsfrågor (Ejlertsson, 2005). Att samla in data som är relevanta för den problemställning som det arbetas med.

I studiens fall handlar det om att observationen samt intervjuer ger god information om de förhållanden vi vill undersöka, då anses validiteten vara hög. Om frågorna är diffusa och otydligt formulerade eller ställda på ett sätt som gör att de kan misstolkas blir validiteten låg (Trost 2001). Därmed är det av yttersta vikt att man ställer de frågor som man vill ha svar på ett tydligt sätt.

3.10 - TILLFÖRLITLIGHET

Med reliabilitet eller tillförlitlighet inom forskning avses att mätningen ska bli så stabil som möjligt. Resultatet ska bli samma när samma studie görs av någon annan. Att tala om

tillförlitlighet inom kvalitativ forskning blir då svårt då människor och grupprocesser är förändliga.

Studiens tillförlitlighet är beroende av hur vi tolkar informantens svar (Stukat, 2005). Det finns många andra aspekter som kan påverka reliabiliteten vid en intervjusituation, bland annat i vilken miljö man befinner sig i, hur informanten upplever att bli intervjuad, under vilka omständigheter sker intervjun etcetera. Vid ett par av intervjutillfällena så kan reliabiliteten ha varit något lägre än vid de övriga situationerna. En av informanterna hade svårt att få till någon intervju under skoltid. Intervjun genomfördes utanför skoltid. Det var inga bekymmer för del och på egna förslag men kanske att motivationen var något lägre då man inkräktade på dennes fritid. En annan respondent hade så pressat schema och svårighet med att hitta någon lämplig tid, men var trots det villig att ställa upp, så träffen ägde rum på hennes lunchrast.

För att försäkra oss om att få en god validitet och reliabilitet så genomfördes en pilotstudie med pedagoger som arbetar inom skolans arena och sedan därefter noggrant utvärderade våra informanter åsikter kring frågorna. Det kan vara önskvärt att låta någon annan se över materialet för att nå en ökad reliabilitet (Trost 2001). Pedagogerna tilläts sedan att kommentera utfallet. Den konstruktiva kritik som gavs tog vi till oss.

3.11 - GENERALISERBARHET

Generaliserbarhet är liksom begreppet validitet begrepp som hör hemma i den positivistiska skolan. Generaliserbarhet innebär att man kan föra över resultat från en studie till en annan. (Thomsson, 2002)

Då studiens syfte är att finna mönster vore det naturligtvis önskvärt att sådana mönster även går att applicera i större sammanhang än just den undersökta gruppen, men det är svårt att tala om generaliserbarhet i kvalitativa studier.

Då enbart sju pedagoger intervjuats på ett begränsat geografiskt område, är det inte möjligt att dra några större generella slutsatser. Detta är heller inte syftet med undersökningen då den avser att ge en inblick och en vidgad kunskapssyn inom området koncentrationssvårigheter. Kanske kan den ändå ge en bild som kan bidra till reflektion och igenkännande.

3.12 - ETISKA ÖVERVÄGANDEN

Inför en studie som av detta slag är det av yttersta vikt att man noga tänker igenom de relevanta etiska aspekterna. Man bör som forskare ge sina informanter högsta respekt och en strävan efter anonymitet, sekretess, samtycke och integritet.

Vetenskapsrådet har skapat fyra allmänna huvudkrav som ska efterföljas då man bedriver forskning: *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* samt *nyttjandekravet*.

Datainsamlingen har utgått från dessa fyra principer.

Informationskravet uppfylldes genom att kontakt togs med skolornas rektorer och de lärarna som var berörda på skolorna. De informerades om studiens innehåll och syfte och vilka frågor som skulle finnas med.

Samtyckeskravet uppfylldes genom att i lärarnas fall göra det frivilligt för dem att delta och erbjuda dem friheten att när som helst avbryta intervjun om de så ville. Eleverna som observerades omnämns inte som individer i rapporten då fokuset låg på lärandemiljön i klassrummet. Pedagogerna hade sedan tidigare upplyst eleverna om närvaro.

Konfidentialitetskravet har tillgodosetts genom att alla som deltagit i undersökningen har getts största integritet. Inga namn förekommer i undersökningen på vare sig stadsdel, skola, pedagoger eller elever. Samtliga deltagande informanter, pedagoger samt skolornas namn förblir anonyma. I och med detta så är en identifiering inte möjlig.

Nyttjandekravet så har tillgodosetts det genom att samtliga insamlade data i form av resultat från intervju och observation endast används i forskningssyfte och att dessa data är endast är tillgängliga för oss.

4 - RESULTATREDOVISNING

Vi redovisar resultatet i relation till frågeställningarna. Först beskrivs lärarnas syn på koncentrationssvårigheter, därefter hur de möjliggör en god lärandemiljö, därefter deras syn på bemötandet. De skillnader som märktes mellan de gymnasielärarna och grundskolelärarna redogörs under de nämnda rubrikerna. Slutligen så redogör vi för de noteringar som gjordes under observationerna.

De pedagoger som resultaten bygger på är följande:

Gymnasielärare 1 55 år Grundskolelärare 1 25 år

Gymnasielärare 2 36 år Grundskolelärare 2 59 år

Gymnasielärare 3 58 år Grundskolelärare 3 44 år

Gymnasielärare 4 31 år

4.1 - LÄRARNAS SYN PÅ KONCENTRATIONSSVÅRIGHETER

De pedagoger som vi har intervjuat uppfattar begreppet koncentrationssvårigheter på likartade sätt. Eleven har lätt för att tappa sin koncentrationsförmåga, har i flera sammanhang svårt att ta och följa angivna instruktioner. Eleven har många gånger svårigheter att förstå innehållet vid genomgångar. De upplevs som ointresserade av ämnet och många gånger som stökiga med svårigheter att sitta still på sin plats. Några av pedagogerna upplever eleverna med koncentrationssvårigheter som drömande och i somliga fall ofokuserade med blicken.

De barnen jag möter med koncentrationssvårigheter i mitt arbete idag borde få vara någon annanstans, i ett annat sammanhang, i en annan miljö. Jag tror att det många gånger är just miljön som problemet. Jag skulle vilja önska en helt annan skolmiljö för eleverna. Den ska se annorlunda ut än vad som är fallet idag, det ska vara tillåtet att röra på sig utifrån sitt egna behov, utan att behöva utmärka sig med risk att folk uppfattar någon som stötande eller jobbig
(Gymnasielärare 1)

Pedagogerna menar att eleven blir blockerade av sin egen tankeförmåga när det är mycket stimuli runt omkring dem och har då svårigheter att tolka och läsa av det som sker i barnets omgivning.

Samtliga intervjuade pedagoger var av den uppfattningen att elever med koncentrationssvårigheter har både motoriskt och mental rastlöshet. Det ger uttryck på olika sätt genom att de har svårt att finna arbetsro, de har svårt att sitta stilla, de är inte här och nu utan någon annanstans.

”Myror i brallan” var ett återkommande uttryck för att beskriva dessa elever.

Flertalet pedagoger menar att det är vanligt förekommande att eleverna sitter och pillar med andra saker än vad den eventuella uppgiften kräver av dem. Då syftar de främst på elevernas oförmåga att få någonting gjort utan istället sitter och leker med sina mobiltelefoner, skriver i sina kalendrar och lyssnar på mp3 - spelare.

Somliga pedagoger tar även upp de mer tystlåtna och lugna barnen som inte heller får någonting gjort utan sitter drömmande på sin plats. De menar att de här eleverna är svårare att upptäcka just för att de är mer passiva och inte lika störande som de andra eleverna med liknande problematik.

En del elever med uppmärksamhetsproblem bara försvinner bort, dagdrömmer, de eleverna märker vi inte lika lätt (Grundskolelärare 3)

Koncentrationssvårigheter hos flickor såg pedagogerna mindre av, de spekulerade i att det hade med könsroller att göra. De menade att flickor är lugnare och mer stilla.

Deras beteende liknar varandra men jag tror att pojkar oftare är mer utagerande, de märks. Flickor har lättare för att försvinna, dagdrömma. Därför är det mycket svårare att upptäcka för de gör inget väsen av sig (Grundskolelärare 1)

Alla pedagoger upplevde att koncentrationssvårigheter hos pojkar var svårare än hos flickor.

Jag tycker nog att pojkar har mer koncentrationssvårigheter än flickor har. (Grundskolelärare 1)

Pedagogerna pratade mest om den störande typen av koncentrationssvårigheter. Den form av koncentrationssvårigheter flickor kunde visa upp upplevdes inte som lika allvarliga som de med mer motoriska koncentrationssvårigheter.

sedan så tycker jag att det för det mesta är pojkar som har detta i sig, det är väl för att de är pojkar, de har en massa energi, de behöver den här fysiska aktiviteten som kanske inte alla flickor... Jag tror det är skillnad på könen helt enkelt (Grundskolelärare 2)

En skillnad vi upplevde mellan gymnasielärarna och grundskolelärarna var att samtliga gymnasielärare inte ansåg flickors koncentrationssvårigheter som mindre svåra utan enbart som ett annat uttrycksätt, medan grundskolelärarna upplevde pojkarna som svårare.

Jag möter både pojkar och flickor i mitt dagliga arbete på skolan och jag ser problematiken hos båda könen. Det går inte att säga att det är en större problematik hos pojkar eller tvärtom. Däremot tar sig deras koncentrationssvårigheter uttryck på olika sätt. (Gymnasielärare 3)

4.2 - ATT MÖJLIGGÖRA EN GOD LÄRANDEMILJÖ

De intervjuade pratade om två aspekter; det man som pedagog *kan* påverka och det som man *inte* kan påverka.

De faktorer som de menade att de kan påverka var hur man som lärare håller i sina genomgångar; att man tänker på att hålla dem så kortfattade som möjligt och att man är tydlig när man presenterar ett nytt område. Flertalet av dem lyfte fram vikten av att sträva efter varierade arbetssätt. Alla lär vi olika och att man tar hänsyn till detta som pedagog. En pedagog tycker det är viktigt att man varvar stillasittande lektioner med mera aktiva pass som kräver rörelse och mindre kognitiv belastning för hjärnan, som dans, musik och massage.

Ett par av informanterna strävade efter att dela på klassen och placera eleverna i mindre grupper för att skapa lugn och mer arbetsro. Det visade sig vara relevant i sammanhanget hur man som pedagog valde att konstruera de olika grupperna, de menade att man skulle anpassa och styra gruppkonstellationer efter hur eleverna fungerar tillsammans. Flera av informanterna påpekade att om man sätter eleverna i ”fel” arbetsgrupp så kan den tilltänkta uppgiften falla och de får ingenting gjort av det som var planerat.

En svår balansgång emellanåt, eleverna måste få saker och ting gjorda samtidigt som om man placerar dem med någon som de inte vill arbeta med att så blir det lätt en konflikt och väsen för det. Ibland kan det vara så låg nivå att man ibland undrar vilket stadium som det är man egentligen arbetar på (Gymnasielärare 3)

En pedagog pratade om vikten att hålla materialet på elevernas nivå och att sträva efter att utgå från deras erfarenhetsvärld. Det är viktigt att man som pedagog arbetar efter en bra elevkontakt där man strävar efter att möta eleven efter dennes behov.

Våra informanter visade också att de visste mycket om hur en lärande miljö bör vara för elever med koncentrationssvårigheter, men det var också sådant de kände att de hade mindre möjlighet att påverka. Flera av de lärare som jobbade mot de tidigare skolåren menade att övergången från att eleverna hade sina material förvaring i bänkarna mot dagens förvarings lådor som är längs väggarna i klassrummen, hade inneburit en stor distraktion för elever.

Varje gång barnen ska hämta något ur sina lådor så är det som upplagt för konflikter och att de störs av något på vägen. Det var mycket bättre när eleverna fick ha sina saker i bänken. Det var mycket mindre spring och överhuvudtaget mycket lugnare (Grundskolelärare 3)

I stort sett alla informanter talade om hur svårt det var att skapa det nödvändiga lugn som elever med koncentrationssvårigheter behöver i de stora klasser som finns idag. En informant talade om att man inte har möjlighet att fånga alla barnens intresse i en stor grupp, många barn i gruppen blir osynliga i förhållande till de barn som syns och hörs mest.

Problemet är att det är för stora grupper, för få personal... På något sätt kan man inte få barnet att uppföra sig så som det behöver i klassrummet (Grundskolelärare 2)

Samtliga informanter på gymnasieskolan hävdade att det många gånger var skolans miljö som var något av en utlösande faktor. Man menade att skolans lokaler inte var utformade på ett pedagogiskt sätt. Vi fick höra om det är stora, kalla klassrum där eleverna sitter i rader och ska lyssna på sin lärare. Det är en undervisning som passar många elever, men det är nästan lika många som det inte passar för. Somliga av lärarna menade att man var tvungen att laborera i klassrummet med omplaceringar av bänkar, sätta upp skärmar för att skapa ”små rum” för att uppnå en god lärandemiljö. En av gymnasieskolans pedagoger stack ut från övriga gruppen och uttryckte sig att:

Om de har svårt att vistas i ett klassrum så borde de vara någon annanstans det är i klassrummet efter de rådande förutsättningarna som undervisningen bedrivs, punkt slut (Gymnasielärare 2)

Det fann även ett visst missnöje bland grundskolans pedagoger i fråga om skolas miljö. Kritiken som gavs var följande;

- Klassrummen inte var anpassad efter antalet elever,
- Det finns inte tillräckligt med lokaler och utrymme för mer avskilda gruppaktiviteter.
- Elevernas materialförvaring

En annan aspekt som skapade frustration var att man fick allt mindre planeringstid i förhållande hur det såg ut för bara några år sedan. Man menade att väl förberedda arbetspass gynnade samtliga inblandade, det vill säga både pedagoger och elever. Men som det ser ut idag har skolans pedagoger fått alltmer arbetsuppgifter som har bidragit till att planeringstiden har fått ge vika.

De flesta av de pedagoger vi pratade med ansåg att koncentrationssvårigheter är vanligt förekommande i skolan. Fyra av pedagogerna betonade att de trodde att problematiken bottnade sig i ett samhällsproblem.

Idag är det så mycket utanför skolans lokaler som lockar och drar. Då tänker jag bland annat på uppväxtvillkor, social bakgrund, pojkvänner, fritidsintressen osv. Att sedan komma in och koncentrera sig i timalt inne i ett klassrum är många gånger för mycket begärt. (Gymnasielärare 2)

sedan vet jag inte om det egentligen är koncentrationssvårigheter, många gånger upplever jag det som ren jävelskap och ovilja hos eleverna (Gymnasielärare 3)

En pedagog tyckte att koncentrationssvårigheter är något som eskalerat mer genom åren. Då hon började arbeta som lärare på 70 – talet upplevde hon att problemen inte fanns överhuvudtaget medan hon ser det i varje klass idag. Hon håller med de övriga informanterna att den ökade koncentrationsproblematiken beror idag på ett mer stressat samhälle som gör att eleverna har svårt att koncentrera sig.

Jag tror faktiskt det beror på att tempot är ett annat, barnen har en annan situation, båda föräldrarna jobbar länge, kanske heltid båda föräldrarna. Barnen vistas kanske heltid i stora grupper och det finns inte så många vuxna som har så mycket tid till dem. Och idag, i dagens samhälle så utsätts barnen för så många olika intryck, alla fritidsmöjligheter, men ishockeyträningar, fotbollsträningar, ridning, det är väldigt mycket som hela tiden pockar på deras uppmärksamhet. Det här lugnet och ron som fanns förr, det finns inte längre kvar och då blir ... Har de liksom svårt att koppla av, ta det lugnt och bara lyssna. (Grundskolelärare 3)

Jag har lagt märke till att när man läser sagor så finns det barn som tycker det är tråkigt för de orkar ju liksom inte bara sitta still och när jag läser eller berättar, utan de vill hellre se en film som rör sig och bang, bang, för det är de vana vid, eller datorer eller tevespel. Att bara komma till ro och lyssna, vara lugn, tänka vara med sina tankar, eller att man pratar med dem, föra en dialog, lyssna på varandra det är barn inte vana vid längre. (Grundskolelärare 2)

Det stressade samhället återkom ofta under intervjuerna och samtliga ansåg att skolan som den många gånger ser ut idag inte är anpassad för elever som har någon form av svårighet.

4.3 - BEMÖTANDET AV ELEVER MED KONCENTRATIONSSVÅRIGHETER

Samtliga informanter betonade vikten av att utgå från varje elevs individuella behov och förutsättningar. Exempelvis så menade somliga av pedagogerna att om man märker att det inte fungerar för eleven att arbeta med en uppgift att man strävar efter att ligga steget före och vara beredd på att kasta om i sin planering. Detta var något som speciellt grundskolelärarna ansåg viktigt, samtidigt som man upplevde att tiden för att planera sina arbetspass minskar.

Att aldrig tränga i dem i ett hörn och tro att jag vet bäst, jag tänker att jag måste lyssna in och vara lyhörd. De känner ju sig själva och sina egna behov allra bäst
(Gymnasielärare 1)

Flera av pedagogerna talade i intervjun om att de tyckte det var viktigt att vara tillåtande och flexibla.

Lyhördhet och att man samtalar tror jag mycket på (Gymnasielärare 3)

Att man finns till för eleverna och strävar efter goda samtal tror jag är viktigt
(Gymnasielärare 4)

En skillnad vi märkte mellan lärarna som jobbade med de yngre åldrarna jämfört med gymnasielärarna var att medan gymnasielärarna betonade samtal och dialog så betonade grundskolelärarna att det viktiga var att försöka skapa lugn och försöka anpassa.

Man får sätta sig ner jämte dem och sitta så de kan komma till ro och komma igång med arbetet (Grundskolelärare 2)

Ha en plan B om jag till exempelvis märker att matematiken inte passar för stunden så ska jag kunna ha en annan uppgift att ta fram (Grundskolelärare 1)

Pedagogerna menade att det i skolans läroplan står att man ska bemöta alla elever individuellt efter dennes behov och förutsättningar men framhöll att den pedagogiska verksamheten inte är utformad så att pedagogen ska kunna utgå från varje elev. Detta var tydligt också under observationerna.

4.4 - RESULTATREDOVISNING AV OBSERVATIONERNA

4.4.1 - Klassrumsmiljön

Klassrummet i gymnasiemiljön upplevdes som stor och kall. Det fanns fem-sex stora fönster och elevernas förvaringsskåp fanns i korridoren. Det var en pedagog i klassrummet tillsammans med arton elever. Eleverna var placerade i rader med bänkar som stod intill varandra. Nästan samtliga elever satt tillsammans med någon klasskamrat, somliga satt helt ensamma. Det verkade inte att eleverna störcdes av att det fanns fönster. Klassrummet var kallt och trist och inte särskilt inbjudande, bänkarna stod placerade två och två. Möjligheterna till ommöblering eller att ändra i klassrummet var få.

I F-1ans klassrum så fanns tre dörrar, en mot korridoren, en mot fritids - delen och en till ett litet grupprum. Längs hela högerväggen fanns stora fönster mot ena delen av skolgården. Det är mot samma vägg som eleverna hade sina förvaringslådor i små låga skåp längs väggen. Här upplevde vi båda två att fönstren och speciellt förvarings lådor med material var distraherande faktorer.

Barnen var placerade tre och tre i bord som var vända mot katedern.

Vi noterade även att förflyttningen mellan klassrummet och fritidslokalen för förskoleklassen är en faktor för distraktion för många av barnen både i förskoleklassen och ettan.

4.4.2 - Koncentrationssvårigheter

Observationerna visade många elever som visade svårigheter att fokusera på sina uppgifter.

Under den 20 minuter långa genomgången i gymnasieklassen upplevdes följande:

Några elever suckade så fort ordet grupparbete kom på tal och tappade intresset redan då. Andra elever såg chansen att börja småprata när någon ställde en fråga till läraren. Tre elever satt och pillade på sin mobil, utan tillsägelser från läraren. Två elever lyssnade på mp3-spelaren trots att det var genomgång. En person gick ut och in från klassrummet två gånger.

En elevs mobil telefon ringde under genomgången, vilket medförde att ett par elever tappade koncentrationen. Två elever satt och småpratade med varandra under hela genomgången av uppgiften och det hade inte med uppgiften att göra.

Då man började arbeta i grupperna medförde att ljudnivån steg i hög grad. Många elever hade inte förstått vad det var de skulle göra eller vad uppgiften överhuvudtaget handlade om. Frågorna var många och när läraren för andra gången förklarade vad man skulle göra så var det fortfarande elever som inte förstod.

Av de grupper som inte hade fått ytterligare instruktioner och väntade på att läraren skulle komma hade somliga grupper väldigt svårt att starta igång på egen hand. En av de fem grupperna förstod innehållet under genomgången och satte igång och arbetade direkt. Det blev i vissa fall påtagligt att man började prata om helt andra saker än det som uppgiften innebar. Elevern diskuterade helgens nöjen, någons pojkvän, kläder osv. Man tog upp mobiltelefoner, fortsatte att lyssna i sina mp3 - spelare, ropade till någon i andra delen av klassrummet, två av eleverna hade så svårt att få ro så de gick mer eller mindre från bänk till bänk och stannade till om det satt någon där som ville prata.

I F-1; an så framstod koncentrationsnivån hos eleverna lite annorlunda. Linda som tidigare varit i klassen många gånger upplevde att koncentrationsnivån och lugnet var mycket högre än vad hon tidigare upplevt. Richard däremot upplevde att det var det var för mycket liv i klassen för att vara en god lärandemiljö.

När vi observerade F-1; an märkte vi följande som kan tolkas som koncentrationssvårigheter;

En är motorisk orolig och visar det genom att åla omkring som en orm på golvet, ytterligare en elev kan inte hejda sina impulser och pratar rakt ut under tiden pedagogen berättar.

Passet flyter ändå på bra i Lindas ögon. När pedagogen glömmer att vara tydlig så blir gruppen osäker och koncentrationen sänks. Ettorna som sitter i klassrummet är sex stycken.

Tre pojkar har enligt pedagogen koncentrationssvårigheter men de ter sig lugna och fokuserade under tiden pedagogen har kateder undervisning. När de sedan ska spela mattespel i grupp ökar ljudnivån rejält. Pojkarna tappar fokus och låter mycket. Pedagogen bryr sig inte så mycket om att de är högljudda, utan verkar sitta och planera en stund.

När F-klassen kommer in i klassrummet för fruktstund ändras stämningen då det blir spring i klassrummet vilket då det blev både avsiktliga och icke-avsiktliga knuffar mellan elever vilket ledde till ytterligare konflikter. Det tar närmare 15 min innan barnen sitter på sina platser med frukt för högläsning.

Under högläsningen gungar en pojke på stol, ställer sig sedan upp och vinkar samtidigt som han låter som en tupp. Ytterligare en pojke på andra sidan klassrummet tar svarar genom att vifta med hela kroppen med armarna svajande i luften. Pedagogen som inte läser sätter sig bredvid pojken.

Andra arbetspasset så är det helklass med alla 22 eleverna i klassrummet. Det tar 10 minuter innan alla sitter på sina platser. Under det 40 minuter långa arbetspasset noteras följande;

När material ska hämtas så börjar flera av eleverna prata med varandra istället för att hämta sitt material. Två elever krockar med varandra och börjar knuffa varandra och båda anser att det var den andra som knuffade med mening. Tolkning av situationen var dock att krocken var helt oavsiktlig av båda eleverna och därmed en olycka. Några elever tappar sina pennor på golvet och två killar blir stående vid sina förvaringslådor och verkar glömt av vad de skulle hämta.

Ytterligare några elever klagar på att de inte hittar vare sig sax eller pennor. Tre pojkar behöver en pedagogs ständiga hjälp, den andra går omkring och hjälpa andra. Samma tre pojkar som tidigare kommer inte vidare utan pedagogens hjälp. Någon flexibilitet verkade inte finnas. Allt eftersom fler blir klara med uppgiften ökar springet i klassrummet.

Ljudvolymen är fortsatt ganska låg enligt Linda. Richard upplever inte samma situation. Han tyckte att volymen var än mer stökig och högljudd.

4.4.3 - Pedagogens roll

I gymnasieklassen upplevdes följande av pedagogens bemötande, kunnande och anpassning:

Läraren presenterade arbetet, gick igenom instruktioner och vad som skulle hända. Eleverna delades eleverna in i grupper. Pedagogen menade att uppgiften gick ut på att eleverna själva söker kunskapen. Det visade sig vara ett ganska omfattande arbete där det krävde att eleverna var lyhörda och lyssnade på lärarens instruktioner, genomgången tog cirka 20 minuter.

Gruppkonstellationerna var förutbestämda av läraren för att det skulle bli arbetsro och så effektivt som möjligt. Det var något hon under intervjun tydligt sade att hon var noggrann med just för att minska koncentrationssvårigheter och eventuella problem som kan uppstå när man placerar eleverna i ”fel” grupp. Man delade in eleverna i fem grupper med tre-fyra elever per grupp. Därefter fick eleverna sätta sig i sina tilldelade grupper och börja arbeta.

Pedagogerna verkade i båda fallen arbeta för en god lärandemiljö och försökte skapa ett bra klassrumsklimat utifrån de förutsättningar de hade. Detta resultat var dock en annan miljö än den som pedagogerna beskrev att de försökte åstadkomma under intervjun.

Under intervjun så pekade pedagogen på vikten av att styra grupper till viss del och använda sig av lite friare arbetssätt för att underlätta arbetet i klassrummet. Detta var också något som hon utövade även i praktiken och som gav resultat denna dag. Miljön kunde upplevas som stimmig och något orolig stundtals då eleverna pillade med helt andra saker men pedagogen accepterade elevernas beteende. Sammanfattningsvis kan man säga att hon i verkligheten arbetade nästintill identiskt med det som sades under intervjun. Pedagogen hade enligt Richard en fantastisk förmåga att läsa av situationen och hantera rollspelet i klassrummet. Linda upplevde däremot att pedagogen var för slapphänt och tyckte att man kunde kräva mer av gymnasielever än vad pedagogen gjorde.

I F-1; an upplevde vi att pedagogerna var flexibla och försökte upprätthålla en struktur och tydlighet. När resurser fanns så försökte man dela upp och skapa en lugnare arbetsmiljö. Vi upplevde dock en skillnad i form av högre ljudmiljö i F-1 än i gymnasiet. Det var också, eftersom det var yngre barn, en större del av rent omhändertagande i den lägre klassen. Pedagogerna verkade vara mer tillåtande med vissa barn än mot andra, vilket vi tolkar som lyhördhet mot individen.

Sammanfattningsvis så är de viktigaste resultaten, enligt författarna av studien, följande:

- Pedagogerna upplever koncentrationssvårigheter hos elever för det mesta när eleverna uppfattas som störande.
- Pedagogerna ansåg att samhället bär skuld till elevernas svårigheter.
- Pedagogerna upplever att de har mindre tid att till undervisning till förmån för andra uppdrag.
- Den fysiska och psykiska klassrumsmiljön är inte optimal för elever med koncentrationssvårigheter.
- Det fanns även skillnader i uppfattningar om hur koncentrationssvårigheter yttrade sig mellan gymnasielärare och grundskolelärare.

5 - ANALYS OCH SLUTDISKUSSION

I detta kapitel ges en kort sammanfattning av intervjuer och observation samt en analys.

Syftet var att ta del av pedagogers tankar och erfarenheter kring sambandet mellan koncentrationssvårigheter i barn och ungdomars lärandemiljö.

Ambitionen var att genom intervjuer och observationer ge en inblick i och försöka förstå pedagogernas upplevelser i skolan gällande elever med koncentrationssvårigheter. Som tidigare nämnts så var ämnet koncentrationssvårigheter ett engagerande ämne för pedagogerna och de delade också villigt med sig av sina erfarenheter. I kombination med de två observationerna gav detta att en än mer komplett förståelse. Upplevelsen hur subjektivt det kan vara när man uppfattar elever som koncentrerade eller okoncentrerade, och hur olika man kan uppfatta samma situation, var intressant att som blivande pedagog få en förståelse för. Detta var något som även Kernell (2002) beskrev hur två pedagoger upplever samma klass på olika sätt, beroende på dels vilken syn man har på lärande, men även vilken personlighet pedagogen har. Därför funderar vi på hur lärarbyten påverkar. I vissa skolor så kan en klass få nya lärare vart eller vartannat år. Liljegren (2000) beskriver att många elever kan få ökade problem vid dessa stadiövergångar och vid lärarbyten. Hon beskriver även att för vissa elever kan dessa byten blir något positivt om man upplevt att det inte fungerat med den tidigare läraren. Om man då återgår till Bronfenbenners modell så blir det då en förändring i mesosystemet, vilket blir en faktor som kan påverka individens utveckling åt ena eller andra hållet.

Pedagogerna hade en förhållandevis enhetlig syn på koncentrationssvårigheter. Nästan alla pedagoger upplevde elever med koncentrationssvårigheter som stökiga och svårt att sitta stilla. Förhållandevis få nämnde den typen av koncentrationssvårigheter som inte upplevs som störande. En av grundskolelärarna nämnde de dagdrömmande eleverna, som många gånger kan vara flickor och att de inte märker dessa elever lika lätt. Olsson (2007) menar att många flickors svårigheter upptäcks först i samband med de nationella proven i matematik då de till skillnad från många pojkar med koncentrationssvårigheter sitter stilla på sina platser. Av pedagogernas resonemang om att räcka till och *se* eleverna, förstår man att det handlar om en avvägning av tid. De upplever att de inte räcker till och känner sig många gånger pressade av motsättningar mellan specifika mål kontra läroplanens krav på individens behov. Detta tolkar vi som att problematiken ligger på en samhällsnivå, makronivån, vilket kan påverka pedagogernas sätt att agera och undervisa, då det ligger på deras uppdrag att gå efter skolans läroplaner.

Pedagogerna reflekterade över varför de upplevde att elever med koncentrationssvårigheter ökat, och det framkom mycket om olika miljöfaktors påverkan. Flera av pedagogerna framhöll att de trodde att koncentrationssvårigheter berodde på den ökande stressen från samhället. De framhöll att elever har så mycket mer att tänka på idag som inte var lika påtagligt förr, att de helt enkelt inte har tid att koncentrera sig på skolan. Pedagogerna menade att det är eleverna som har fått betala för det allt mer stressade samhälle. Detta talade man om både i grundskolan och i gymnasiet.

Det verkade som att ingen av pedagogerna såg ADHD som någon riktig diagnos, även om ingen sade det rent ut. Det trycktes hårt på att det är ett hektiskt samhälle idag, och att

eleverna snarare än att ha en medicinsk diagnos, visar stressreaktioner. När man läser om stress och hur stress visar sig så lappar symptomen samman. Det är möjligt att elever som får en ADHD diagnos och de elever som visar varaktiga koncentrationssvårigheter i själva verket kan vara utbrända.

Vi ser flera tecken som kan tyda på detta. Både Klingberg (2007) och Martin Ingvar (i Beckman, 2007) talar om hur informationssamhället gör att individer kan få svårigheter att sälla ut det som inte är viktigt. Våra informanter har talat om elever med skilda föräldrar, långa dagar på överfullt fritids. Bland gymnasieeleverna så upplevdes stress när de inte var tillgängliga via mobiltelefoner och e-post. Gränserna mellan studier och fritid suddas ut när alltmer kan göras på distans. Många av barnen har ingen möjlighet att ha tråkigt idag menar de.

Förespråkarna av diagnoser menar att den ökande diagnostiseringen av neuropsykiatriska diagnoser betyder att man har fått bättre diagnosverktyg, men vi spekulerar om den ökande psykiska ohälsan snarare beror på ett snävare sätt att se på människor i ett samhälle som kräver allt mer av individen. Enligt informationen verkar det som samhället många gånger faktiskt konstruerar och skapar koncentrationssvårigheter. I dag lever barnen i en mer hektisk och uppjagad miljö vilket även är Eva Kärfves (2000) åsikt i frågan.

Vi har varit med om skolmiljöer där elevernas problematik har eskalerat och utvecklats negativt. Anledningarna till detta har varit flera men vi har märkt att gruppkonstellationerna har varit avgörande i många fall, där problemen varit allt för stora barngrupper.

Pedagogerna upplevde att de inte fullt ut kunde arbeta för att möjliggöra en god lärande miljö. De upplevde att de många gånger inte hade möjlighet att kunna vara med och påverka det som de ansåg som viktigast för en bra lärandemiljö såsom gruppstorlek, klassrummets utformning och möblemang såsom material förvaring. Detta är något Tufvesson (2007) bekräftar med sin studie att elevers materialförvaring är en negativ faktor för koncentrationsförmågan.

Maktlöshet som upplevdes hos pedagogerna som i sig kan vara en faktor som utlöser koncentrationssvårigheter. Känner man sig maktlös och inte upplever att man har någon kontroll kan det leda till att man blir stressad och det i sig påverkar undervisningssituationen i klassrummet. En annan trolig aspekt som kan utlösa stress är att pedagogerna idag har fått fler arbetsuppgifter som inte har med den specifika undervisningen att göra. Det är viktigt med en tydlighet och struktur med väl planerade arbetspass för eleverna och inte minst med de med koncentrationssvårigheter. Detta upplevde pedagogerna att det inte hade tid att vara väl förberedda. Många av pedagogerna kände inte något större stöd hos sina chefer. Ledarskapet har en stor betydelse för pedagogernas välbefinnande. Om man inte upplever stöd för sin arbetssituation och ger sina ledare lågt betyg, då ökar risken för att pedagogerna själva blir stressade och utmattade. (Källa 52, 2000). Detta kan kopplas till den systemteoretiska förklaringsmodellen då en pedagog som känner att man har möjlighet att påverka det som man tror är bra för eleverna som grupp och individuellt, så ändras förutsättningarna för hur de individuella kan utvecklas.

Pedagogerna i intervjun talade om att lugn och ro, struktur och nödvändigheten av en bra planerad lektion så var det ingen som betonade nödvändigheten av rätt motivation, vilket betonas som kanske den allra viktigaste delen när det gäller koncentrationssvårigheter

(Kadesjö,2002; Iglum, 1999, Duvner1998). En anledning kan vara att de tycker det är självklart att motivera eleverna på individuell nivå i deras individuella bemötande av eleverna. En tänkbar anledning att pedagogerna inte pratade om vikten av att motivera eleverna kan tänkas vara att de tar förståelse i sammanhanget för givet. De är medvetna om utbildning och bakgrund och därmed kanske förväntar sig att motivationsfaktorn är självklar för oss. En annan faktor kan vara att de faktiskt inte förstått hur viktig deras sätt att motivera en arbetsuppgift för dessa elever är, detta var något vi också upplevde under observation.

Pedagogernas förhållningssätt varierar. Olika pedagoger kan ha skiftande synsätt och uppfattningar kring samma elev, exempelvis där det ena pedagogen upplever eleven som svårt att fokusera och koncentrera sig så har det visat sig att en kollega kan uppleva nästan det motsatta. Som tidigare nämnts i så har studier gjorts där lärarens attityd och bemötande varit avgörande för hur en klass beteendemönster. Det är även känt i de högre stadierna när man har olika lärare i olika ämnen, att somliga lärare har svårare att hantera en klass än vad en annan lärare har, detta intygas även av Kernell (2008). Även Duvner(1998) beskriver hur viktigt det är med vilket språk man beskriver ett barn med. En elev kan beskrivas som överaktiv, uppkäftig och olydig, vilket kan skapa en typ av bemötande hos pedagogerna. Om en elev istället beskrivs som livfull, ifrågasättande och kreativ så kan det bli ett annat bemötande, och därmed ett annat utfall i elevens beteende.

Pedagogerna är för det mesta pålästa och kunniga om hur man kan hantera och bemöta koncentrationssvårigheter. Det står även i läroplanen att pedagogerna ska utgå från elevens behov och förutsättningar (Lpo 94).

Elevernas koncentrationssvårigheter kan påverkas positivt av en god skolmiljö; en miljö där man har haft ett positivt förhållningssätt till eleverna. Detta ser vi att lärare har en mycket stark betydelse när det gäller att konstruera beteenden i skolan både på beteendenivå och inlärningsnivå.

Man stämplar inte eleven och man strävar efter att lyfta fram varje individ och se till elevens positiva och starka sidor framför att klanka ner och framhäva det negativa hos eleven. Man tänker sig att det inte är elevens problem utan vi får anpassa sig efter dennes behov. Det finns en strävan att man ska vara mindre grupper då man ska arbeta tillsammans, man delar in ett färre antal elever med varje pedagog. I en sådan miljö ges varje elev större utrymme och kan få konstruktiv kritik till det han eller hon gör. En pedagogik som är tydlig där man har en struktur och följer en linje där eleven vet vad som förväntas och vad som krävs av dem.

Slutsatserna vi drar av våra resultat är att pedagogerna många gånger känner maktlöshet av faktorer de inte själva upplever att de kan påverka, i deras upplevelse av koncentrationssvårigheter.

Mönstret vi dock genomgående ser är att läroplanen och pedagogernas upplevelser är att den pedagogiska verksamheten och hur skolan är organiserad inte utgår från eleven.

Vi ställer oss även frågan om vad vi i dagens samhälle utsätter våra barn för och även oss själva. Att allt fler individer upplever koncentrationssvårigheter har många faktorer som påverkar varandra. När vi själva kommer ut i undervisningssituationer så kommer vi ha med oss hur viktigt det är med att ha en tydlig och strukturerade lektioner, men framför allt att vi kan motivera uppgifterna vi ger för de individuella elever som finns. Den stress som finns på

samhällsnivån går inte att påverka så mycket, men vi kan försöka påverka elevernas mikro nivå och vår egen mikro nivå.

När vi ser på oss själva som heltidsstudenter och hur det påverkar våra barn att vistas i skol och fritidsmiljö från morgon till kväll så ser vi en ond cirkel. Som föräldrar är trötta och stressade när vi kommer hem, barnen blir stressade och pedagogerna utifrån sin yrkessituation upplever maktlöshet och känner sig stressade. Denna kedja av frustration leder troligen till att barnen får stressreaktioner som ett svar på vuxenvärldens mer uppskruvade tempo. Denna stress menar vi kan skapa och öka koncentrationssvårigheterna.

Pedagogen upplever att faktorer från system högre upp i den humanekologiska modellen, på exo - och makronivå, som påverkar deras arbete med klassen och individerna i klassen. På samma sätt som en enskild individ påverkas av olika faktorer som de inte råår över.

Stress ser vi som en av de största av dessa faktorer, och det stöds även av våra resultat och den tidigare forskning vi gjort.

Att visa prov på en större flexibilitet och öppenhet för elevers olikhet och deras sätt att visa kunskaper tror vi kan göra en skillnad. Kadesjö (2000) talar om hur jobbigt många barn har med läxor som kan förstöra familjerelationer och skoltiden. En liten insats man som pedagog kan göra är att fundera på varför läxor ges och vilket syfte de har.

Vi menar också att varje lärarstudent och varje pedagog gör rätt i att fundera på vilken människosyn de har, hur man ser på människor kan vara avgörande för vilket förhållningssätt man har till individen.

Vidare forskning

Det står klart och tydligt i Lpo 94 att man ska anpassa undervisningen och möta eleven efter dennes behov och förutsättningar. Vi tycker det skulle vara intressant att gå in djupare på varför läroplanen kontra skolans verksamhet verkar vara så svåra att förena.

6 - REFERENSER

- Ambjörnsson, F (2004). *I en klass för sig: genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*
- Andersson. I. (2004) *Samverkan för barn som behöver*. Lettland: HLS Förlag
- Beckman.(2007) . *ADHD/DAMP- en uppdatering*. Danmark: Författarna & Studentlitteratur
- Brodin,B & Lindstrand,P. (2004) *Perspektiv på en skola för alla*. Lund: Studentlitteratur
- Börjesson, B & Palmblad, E. (2003). *Problembarnets århundrade*. Lund: Studentlitteratur
- Denscombe, M. (2000). *Forskningshandboken*. Lund: Studentlitteratur
- Duvner,T. (1998) *ADHD*. Falköping: Liber AB
- Ejlertsson, G (2005). *Enkäten i praktiken: en handbok i enkätmetodik*. Lund: Studentlitteratur
- Esaisson, P Gilljam. H. Oscarsson. L. Wängnerud (2007) *Metodpraktikan*. Nordstedts juridik. AB. Stockholm
- Gillberg, C (2005) *Ett barn i varje klass om ADHD och DAMP*
- Hjärne, E & Säljö, R. (2008) *Att platsa i en skola för alla*. Finland: Nordstedts Akademiska Förlag
- Iglum (1999) .*Om de bara kunde skärpa sig*. Studentlitteratur: Lund
- Johansson. K .(2006) . *Diagnosens makt*. Hallerstedt. G (Red.) , *Hur skapas en diagnos?* (sid 29-41). Lettland: Daidalos
- Juul.(2005). *Barn med uppmärksamhetsstörningar*. Lund: Studentlitteratur
- Kadesjö, B .(2000) *Barn med koncentrationssvårigheter Stockholm*
- Kernell. L-Å . (2008) *Att finna balanser*. Polen: Studentlitteratur
- Klingberg, T. (2007). *Den översvämmade hjärnan*. Stockholm; Natur och Kultur
- Kågeson, P. (2005). *Tid för barn*. Bromma: SNS Förlag
- Källa 52.(2000) . *Jäktad, pressad-Utbränd*. Leander.G (red)
- Kärfve, E. (2001) . *Hjärnspöken-DAMP och hotet mot folkhälsan*. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion AB
- Merriam, Sharan B (1994) *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur
- Lantz, A.(2007). *Intervjumetodik*. Lund: Studentlitteratur

- Liljegren, B. (2000). *Elever i svårigheter - Familjer och skola i samspel*. Malmö: Studentlitteratur
- Nadeau & Quinn. (2002) *Understanding Women with ADHD*. USA: Advantage Books
- Olsson & Olsson. (2007). *Att se möjligheter i svårigheter*. Danmark: Studentlitteratur
- Socialstyrelsen. (2005) *ADHD hos barn och vuxna* Stockholm
- Stukat, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Studentlitteratur Lund.
- Svedner, P & Johansson, B (2006) *Examensarbetet I lärarutbildningen*.
- Thomsson, H. (2002). *Reflexiva intervjuer*. Lund: Studentlitteratur
- Trost, J. (2001). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur
- Trost, J. (2005). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur. Uppsala: Kunskapsföretaget.
- Tufvesson, C (2007) *Concentration difficulties in the school environment – with focus on children with ADHD, AUTISM and Down´s syndrome*. Akademisk avhandling. Lunds Universitet.
- Vetenskapsrådet (2004). *Forskningsetiska principer inom humanistisk- och samhällsvetenskaplig forskning*.
- Utbildningsdepartementet: *Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna Lpo 94 & Lpf 94*
- Unesco (2006) *Salamancadeklarationen*
- Skolverket (2001). *Tre magiska g:n- skolans insatser för elever med funktionshinder* (Stockholm: Liber Distribution)
- SBU (2005). *ADHD hos flickor - En inventering av det vetenskapliga underlaget* (Stockholm: SBU)
- SOU (1996). *Funktionshindrade elever i skolan -1996:66* (Regeringskansliet: Utbildningsdepartementet)

6.1 - ELEKTRONISKT ÖVERFÖRDA REFERENSER

<http://www.pediatricneurology.com/schoolrx.htm>

<http://hem.passagen.se/larli333/HRM/pao/pao8.gif>

7 - BILAGA

Intervjumall- frågor att utgå ifrån

- Vad lägger du för innebörd i begreppet koncentrationssvårigheter?
- Vad tänker du på när du hör ordet koncentrationssvårigheter?
- Hur visar sig koncentrationssvårigheter i klassrummet?
- Hur kan du som enskild pedagog förebygga och minimera riskerna för koncentrationssvårigheter?
- Hur kan man gruppnivå förebygga problem kring elevernas koncentrationssvårigheter?
- Upplever du det som vanligt förekommande att elever i någon grad har koncentrationssvårigheter?
- Märker du skillnad om en elev har en diagnos som exempelvis ADHD mot en elev som har koncentrationssvårigheter?
- Hur bemöter du bäst ett barn med koncentrationssvårigheter?
- Kan du se någon skillnad mellan pojkar och flickor i fråga om koncentrationssvårigheter?
- Upplever du koncentrationssvårigheter som ett problem i klassrummet?

Observationsmall- titta nogare på

- **Fysisk klassrumsmiljö**
- **Hur många elever, placeringar**
- **Pedagoger - bemötande, attityder**